

Ян-Філіп Реємтсма, літературознавець

Шмідт належить до авангардистів, які розширюють межі того, що може висловити література, відкривають для неї нові виражальні можливості. Характерним для Шмідта, коли він увійшов у повсякденну літературу, було поєднання дуже чіткого повсякденного реалізму та велетенської поетичної енергії мови. В його оточенні так ніхто не писав, і в літературі XX століття він цілком унікальний.

Курт Шеєль, TAZ

Ми були справжніми читачами, «ніжковими хробачками», як тоді казали. А це однозначно був не мотлох, а висока література, це було видно навіть з набору – авангардно, прогресивно, удар у пліч суспільству повсякденної ФРН. І водночас він був соковитим, і смішним, і розлюченим, і з плебейським марнославством інтелектуала, яке так подобалося нам, збоченим гімназістам.

Ернст Ровольт, видавець

Арно Шмідт постав в образі атлета з чолом мислителя. Співнувши кулаки, він сів на стільці для відвідувачів. Розмову він почав із низьким помірно тяжким образ, градус яких за п'ять хвилин зріс до неможливого. Якби цей охочий до лайки Шмідт не був автором геніального «Левіафана», редактор потурив би його з контори хоча б з міркувань самоповаги.

Ратата, ратата, ратата. / Колись дівчата мали чорні кола замість очей, екстравагантні соволиця, розперезані вогненно-червоними щилинами губ: Ратата. / Випас у долині Кілю. Ген чорний пес розмахає хутряними руками і невгамовно страшить бичка. Думки зусібіч: обличчя-полум'я; у чорних пальтах, під якими крокують довгі білі ноги; думки, немов порожні сонячні шезлонги: ратата. / Лице й волосся, у спалахах диму: цього разу він струменить із зухвалого блондинистого носика, 2 підкрученими фонтанами, по півметра завдовж, спускається вздовж довідника з хмії (але сонно і прісно, тож ніяких тунельних фантазій). / Ратата: на барвисто шитій скатертині неба, селянського, виголубленого вітром – невидима таріль із золоченим краєм. Вічна дитина поряд першою побачила біло висвітлену багатоповерхівку в Кьольні: «Ма, диви!»

Арно Шмідт

Видавництво «Книги – XXI»

А р н о Ш м і д т
Левіафан та інші оповідання

Левіафан, або Найкращий з усіх світів

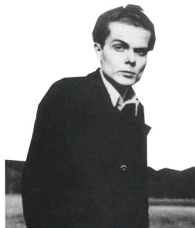
Озерний пейзаж із

Покахонтас

Тіна, або Про безсмертя

Гьоте

та один із його поціновувачів

А р н о Ш м і д т

Арно Шмідт (1914–1979) – німецький письменник, перекладач, інтелектуал-аутсайдер. Під час Другої світової Шмідт у складі Вермахту служив у Норвегії, після британського полону працював при поліцейській школі, майже все життя страждав від тяжких злиднів. Свою першу книжку оповідань «Левіафан» опублікував 1949 року, 1995 року на нього було подано позов за розповсюдження порнографії та блюзнірство в оповіданні «Озерний Пейзаж із Покахонтас». Продовжував традиції німецького експресіонізму, радикальний антимілітарист, анти-клерикал, поборник розкутого розуму і мистецької свободи, Арно Шмідт визначив власний напрямок розвитку німецької літератури. Його останній роман «Сон Цеттеля» (1970) став інтелектуальним бестселлером.

Bibliothek der deutschsprachigen Literatur
Бібліотека німецькомовної літератури

Меридіан серця

Meridian des Herzens

ARNO SCHMIDT

Leviathan oder Die beste der Welten
Seelandschaft mit Pocahontas
Tina oder über die Unsterblichkeit
Goethe und Einer seiner Bewunderer

Ins Ukrainische übersetzt von *Nelia Vakhovska*

Czernowitz
Knyhy – XXI
2015

АРНО ШМІДТ

Левіафан, або Найкращий з усіх світів
Озерний пейзаж із Покахонтас
Тіна, або Про безсмертя
Гьоте та один із його поціновувачів

З німецької переклала *Неля Ваховська*

Чернівці
Книги – XXI
2015

ББК 84.4Нім

Ш 73

Шмідт, Арно

Левіафан, або Найкращий з усіх світів. Озерний пейзаж із Покахонтас. Тіна, або Про безсмертя. Ѓоте та один із його поціновувачів / Переклала з німецької Неля Ваховська. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2015. – 212 с.

ISBN 978-617-614-086-3

Ранні оповідання Арно Шмідта написані в експресіоністсько-джазовій манері. Це історії людей, глибоко уражених війною, які шукають себе через кохання, еротику, літературу. Вони провокують, іронізують і своїм інтелектом, стилем, життям повстають проти монстрів «реставраційної» Німеччини 1950-х років – консервативності, клерикалізму, хибних авторитетів і відмови від відповідальності за війну.

ББК 84.4Нім

Книгу видано за підтримки:

Фонду Арно Шмідта

Goethe-Institut в Україні

Посольства Німеччини в Києві

Посольство
Федеративної Республіки Німеччина
Київ

Усі права застережено. Відтворювати будь-яку частину цього видання у будь-якій формі та в будь-який спосіб, у тому числі електронно, без письмової згоди правовласників заборонено.

Leviathan oder Die beste aller Welten

© 1949 by Rowohlt Verlag GmbH, Hamburg Stuttgart. All rights reserved by S.Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main.

Seelandschaft mit Pocahontas

© 1959 Stahlberg Verlag GmbH, Karlsruhe. All rights reserved by S.Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main.

Tina oder über die Unsterblichkeit

© 1958 Stahlberg Verlag GmbH, Karlsruhe. All rights reserved by S.Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main.

Goethe oder Einer seiner Bewunderer

© 1958 Stahlberg Verlag GmbH, Karlsruhe. All rights reserved by S.Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main.

© Книги – ХХІ, 2015, видання українською мовою

© Неля Ваховська, 2015, переклад

© Анна Стюпіна, 2015, обкладинка

© Василь Дроняк, 2015, макет

Зміст

Левіафан, або Найкращий з усіх світів	7
Озерний пейзаж із Покахонтас	33
Тіна, або Про безсмертя	95
Ѓоте та один із його поціновувачів	127
Післямова	171
Примітки	177

Левіафан,
або
Найкращий з усіх світів

Berlin
20th May 45

Betty Dear!

I'm quite in a hurry (but thinking always of You and the kids, of course). – The town is fearfully smashed, rather like a bad dream; well: They asked and they got it. – The Russians look a good jolly sort and are amiable to deal with. We all expect them to join now against the damned Japs, and that'll settle too, I'm sure. Hope to see You again quite soon.

Jonny

The watches and bracelets – well, stow them away; I had to throw them into the box absolutely at random, hope they'll not be badly damaged. The German insignia and MSS I got from a Russian Lcpl for a souvenir (gave to him some cigarettes in return). – 1000 kisses. –

J.¹

14.2.45

Голова пульсує, мов набряклий дзвін – оох –. Рот дереться аж до вух. – Оох! –.

Пізніше

На шоломі ледь помітна пласка цятка – певно, рикошет від колії. Але я знову можу думати і рухатися. – Ціле місто (і територія вокзалу також) досі під обстрілом; садизм: удар тут, п'ять там, знову назад. Сніг сірий від пилюки з руйновищ. Найбільше стріляють на сході та півночі (у напрямку Кройцберґа і Керцдорфа²); там не стихають піхотні бої. У мене лишився тільки мій пістолет 11,25 мм; заряджений, у кишені ще кілька патронів без обойми. – В такі дні взагалі неможливо зрозуміти, котра година; постійні напівсутінки, паркани незмінно чорні. (Зараз 14:16.) Мушу якось пробиратися вперед; мені наказано рухатися у Ратцебург. – Неймовірно, отак-от дивишся на Бангофштрассе і впізнаєш кожен закуток; колись проходив тут щодня; лункої зими 28/29, блакитної холодної весни, каштанно-спекотного зеленого літа; у моїх снах і досі зринає по-осінньому шурхітлива купальня на Квісі. Може, глянути, чи не вдасться запустити якийсь паровоз, колія ще майже ціла (ось вони, мрії: я ж не вмію керувати паровозом. І це замість того, щоб діяти).

15:00

Прямо переді мною ще стояли три товарні вагони; один зі щебенем, далі критий, а за ним – спеціальна платформа (сталевий пристрій завтовшки з людину; бачив лише мимохідь). У критому вагоні вже було вдосталь безпорадних; позавчора ввечері, 22:00, – розказали вони, – оголосили евакуацію. І вони сподівалися... Двоє солдатів (один із закривавленою пов'язкою на голові); молоде дівча нахабно зиркає очиськами; пастор із родиною.

15:10

(За спецплатформою): Я одразу її впізнав! (Спочатку побачив тільки стару худу пані, її матір.) На ній була широка коричнева шуба, чорно-переливчаста. А потім вона озирнулася. Одразу здивовано і з холодною зацікавленістю звела ліву брову і випнула підборіддя; потім закинула до вагона свою важку

валізу. (Чотири удари по вагонному депо водночас; один зі снарядів поцілив так близько, що нас підкинуло вибуховою хвилею, перш ніж ми встигли припасти до землі. Здійнялися гриби диму і дрібного вугілля заввишки з будинок; у повітрі зависли шматки каміння й металу. Її темне волосся на снігу.) З того боку, з розтрісканих цехів, пригинцем вистрибнули двоє чоловіків, разом упали, сторожко роззиралися і поповзли через колію. Судячи з брудних синіх роб – слюсарі («Мільйони носять одяг від Грайфа³», 232/3/II, о так!). Я гукнув до них: «Маєте бодай один паровоз? Зможете вести? – » Вони задихалися, махали руками. Там, всередині, техніки достатньо! Та багатьох розстріляли штурмовики. А вести, так (один навіть виявився паровозним слюсарем). Однак більше немає ні води, ні вугілля. Вона повільно підійшла, руки в кишенях, і вказала плечима і головою на інший бік, через дорогу: «Вугілля там». Ми довго переконували ошалілих механіків, що краще робити бодай щось; ми, чоловіки, стали носити мішками вугіль. – Довгі сутінки. Вугілля. Темрява пошепки розповідає, як художник несмілою рукою змішує фарбу ночі. Вугілля. Запилюжене жовте світло. Вугілля. Задимлений багрянець. Вугілля. Через вікно в руйновищі миготить дорідна перша зірка; товста, нахабна, жовтопуза. Вугілля. Небо проясніло й обіцяло мороз.

Після 18:00

Вже ніч; а в Купферштадті всюди світло (щойно запалала католицька церква ген далеко). Ми всі, мабуть, уже разів із тридцять просновигали туди й назад (а кулеметні черги барабанили по дахах); до нас приєдналися ще кілька – троє старших чоловіків і двоє хлопців у формі гітлерюгенду⁴ (звісно, спочатку не хотіли допомагати «втікачам»). У нас, думаю, десь 200 центнерів у тендері. Один уже кочегарить топку; якщо зможемо подати паровоз до крана з водою, може, все й вийде. Жінки і діти перенесли стару солому із вагона для худоби, з-під коней; сморід і бліх гарантовано. Я лежу спереду, в кутку, а біля мене – Анна Вольф; Анна Вольф. Вона вже верховодить у вагоні і навіть трохи навела лад. У місті все тріщить і трясеться.

20:00

Ще раз ходив до тамтих, від розпашілого обличчя посеред чорного заліза вгорі долинуло слабке: «Ще з півгодини!»; стукали клапани. – У приміщенні вокзалу помив руки й очі; вода ще текла. У темряві мерехтіло скло, столи поперевертані, розбиті. Зали очікування: як часто я в них сидів, стояв – Лаубан, Ѓорліц, Грайфенберг – і споглядав людські потоки; вони сиділи по всіх лавках, теревенили, їли, ходили; пригадався увесь цей все-світ: м'які лампи, різнобарвні напої, насичені червїн і золото на пачках сигарет «Салем»; туманне світло перонів; ясні перлини вагонних вікон уночі. – Але ж тут протяг собачий; геть звідсіля.

У вагоні

Власне, це ж божевілля, що ми взагалі хочемо кудись їхати; може, за 500 метрів колію вже підірвано. – Навпроти мене лежали обидва інші солдати, дівка між ними (найогидніший типаж прилипали); сімдесятирічний у формі співробітника пошти (108-річний біля горна, а весь свій заробіток віддає «Зимовій допомозі»⁵! це ж так завжди пишуть у газетах); поряд пастор у колі своїх семи дітей (семи; ну ясно, якщо він не покладатиметься на Господа, то хто ж? Двом одразу доводиться лягти вздовж дверей). З нашого боку поряд зі мною Анна, її мати, двоє школярів підліткового віку; далі обидва герої ГЮ зі своїми шістьма фауст-патронами (хизуючись, вмонтили їх собі під голови замість подушок і недбало курять; мило: молодь – наше майбутнє, n'est ce pas, чи не так?). Ще далі двоє дідів та одна бабця (точно з села; з її кутка завжди чути «дубра земелька» – із тим самим огидно довгим сілезьким «у»: «Не, то дубра, дубра земелька!» Extra Silesian non est vita⁶).

Раніше

Після багатьох маневрів паровоз повільно посунувся вперед; вони чіпляли вагони і лаялися. Ми марно намагалися позбутися останнього вагона, він міцно приржавів; машиніст гукнув: «Просто закріпіть шпалолам!» – Овва, то шпалолам! Я бачив у Дронтгаймі, у тижневому випуску новин, як його «застосовували» на Сході. Ідея дуже проста: на останньому вагоні висить багатотонний сталевий гак «раціональної

форми», його заводять під залізничну шпалу, паровоз рухається вперед, і він одна за одною розриває шпали посередині. Йде дуже легко, зі швидкістю поїзда. Тоді на ньому сиділи кілька солдатів із мужніми посмішками («їх щойно знімали на камеру»), замість того, щоб ховати перекошені від горя обличчя! Я аж вчепився в крісло, з широко розплющеними очима; думав про Сервантеса і Моцарта, і про майора Фуке⁷ (Боже, невже це все ще існує: «Майор», «Ундина», «Алет»!). Кант викрив докази існування «доброго» Бога як бородаті жарти; сьогодні ми могли б заперечити цю ідею прямо: шпалолам – ось гарний аргумент (звісно; також коменданти Оевероса, 21./976, свині, з Целером на чолі; окрім Дітмана та Георга⁸). – Тепер його піднято і закріплено на платформі товстим ланцюгом. Я знову зайшов у вагон; Анна шурхотіла папірцем.

21:07

Нарешті: під нами зачувся легкий рух: ми їхали. Повільно.

Пізніше

Попереду, схоже, не все до ладу; не встигли ми проминути три тунелі, як знову спинилися. Двері з мого боку повністю не зачиняються, а зустрічний вітер майже нестерпно холодний (намагалися їх штовхати; нічого не вийшло. За нами все палає). Я ще зміг розрізнити вершину Штайнберга та Ховальдшосе. Із солдатського кутка навпроти долинуло хихотіння і двічі – короткі раптові скрики; загравав навіть поранений, безсило і хтиво. Пастор знову просив сили і прославляв велич доброти Божої, йому відлунням вторили дружина і діти; гидота. Стара пані та неголені діди лаяли «того Гітлера»; а потім знову того «Гітлера, шаромижника убогого!» («у» цього разу зовсім коротке і хвацьке⁹). Жахливий ривок: іскристо саянув червоний серпанок; ми проїхали ще кілька хвилин.

Майже опівночі

Ми все ще стоїмо (мабуть, десь за лікарнею). Продрімав майже годину, перед тим як прокинутися від холоду. Діти скімлили від стужі й просилися до вітру. Запропонували, щоб усі зробили це одночасно, аби потім не відкривати двері. Вон, добре.

Надворі

Хльосткі високі пагони хитаються на вітрі, що зітхає понад грузьким снігом; сосна пружинно розгойдується туди і сюди; всі розбіглися і поприсідали за кущами. Я глянув на зорі; дрібні розпалені личка, крейдяно-білі і голубі; Велика Ведмедиця, Мала; поміж ними Дракон. Світлова завіса на горизонті без упину буркотіла. Анна також продефілювала за кущ, погойдуючи стегнами. Старий поштовик ввічливо підійшов до мене: «Полюбляєте зірки, пане унтерофіцере?» Він хитнув головою назад, у напрямку пожежі: «Як добре, що існує безкінечність –». Худе, сповнене гідності обличчя. Вона почула. Я повільно повернувся (о, це вражає!); сказав розсіяно: «Ви помиляєтеся; навіть безкінечності не існує. – Щасливий Гомер –». Він здивовано і глузливо зморщив лисого лоба, осяяного місяцем: «А Кант, Шопенгауер?» – І гарячково задав новий напрям: «Як Ви собі уявляєте місце, де закінчується простір?» Пастор також захопився зоряним небом над головою: «Бог, – повідомив він, – безкінечний –». Я ніколи не дискутую з набожними, тож і цього разу промовив у напрямку нашого спеціального поїзда: «Ви також помиляєтесь; існував колись один Демон особливо жорстокої, бісівської натури, але зараз і його немає». Він гарячково: «Ви богохульствуете! –» Вітер. ГЮ чиркнув сірником. Благенький метеорит срібною бровою звівся над Бетельгейзе¹⁰ (від її зловісного імені мій батько одного разу добряче нализався, здається, у 22-му, «Бетельгейзе – величезне сонце», стаття у «Фремденблатт»¹¹). До мене підійшла Анна: «А допоможіть мені піднятися», – мовила вона; зробив. Її щасливий погляд. Ми всі залізли у вагон. Старий зневажливо запитав у темряві: «Отож – як Ви це собі уявляєте: цей свій –» з притиском: «небезкінечний простір?» Анна повернула лице до мене (видно було тільки бліду пляму), і я заговорив:

«Безмежним; але не безкінечним. Куляста поверхня: також безмежна, але не безкінечна. Хоч ми і можемо помислити лише тривимірність (через структуру нашого мозку), давайте перемістимося у двовимірний простір, щоб зрозуміти. Уявімо собі „безкінечну“ стільницю, на ній два картонні трикутники однакового розміру: мислячі трикутники. Ці істоти можуть рухатися у своєму просторі тільки одна відносно другої; щоб

довести, наприклад, свою рівність, вони мусять виміряти свої кути і сторони й зробити тригонометричні висновки; ми ж для доведення підніmemo лише один із трикутників у наш, на один вимір більший простір і накладемо його на брата-близнюка? – Ці конструкції, поміж іншим, установлюють такі фундаментальні твердження: Пряма – це найкоротша відстань між двома точками, через одну точку можна провести тільки одну пряму, паралельну до іншої прямої; сума кутів трикутника, вписаного в паралельні прямі, становить 180°. – Тут діваха дуже нецнотливо верескнула і заявила: «Не тепер!» – Я продовжив: «Один розумний трикутник розглянув викривлену, кулясту поверхню, також переведену у двовимірність, і встановив, що тоді прямі (тобто лінії найкоротшого сполучення) стають великими колами, тобто паралелей більше не існує, а сума кутів перевищує 180°. А другий довів, що при застосуванні тих самих аксіом на псевдосфері виникає безкінечна кількість паралелей (що вимірюється лише на поверхні Бельтрамі¹²), а сума кутів є меншою за 180°. – Тож який із цих 3 двовимірних просторів „справжній“; яка геометрія діє? (А Ви спроектуйте це на всі n-вимірні простори)».

Гаки вистукують ритм об підлогу: «Хто грає на роялі, того люблять жінки...» – молодь віднайшла себе у поезії – «...бо проганий звук рояля...»¹³ (Господи Боже! «проганий звук»; нам капець!) Старий запитав, дуууже невпевнено: «Але я ще не зовсім розумію – то ж котрий із них –?» Я сказав: «Усе вирішило б просте вимірювання трикутників (теоретично); але доступний нам простір надзвичайно малий, тому це неможливо. Проте принцип Допплера (вимірювання радіальних швидкостей через зсув прямих у спектрі) довів, що з віддаленням від нас швидкість небесних тіл зростає аж до межі – тобто до швидкості світла: залежність, здавалося б, зовсім необґрунтована. А тепер уявіть собі – знову переведену у двовимірність – кулю з дотичною площиною, на яку куля, наближаючись, проектує приблизно однаково рухливі точки світла – і матимете подібність. Існують ще й інші важливі причини. Висновок такий: спрощуючи, наш мозок витворює (достатній у біологічному сенсі!) 3-вимірний, евклідов, розпливчасто-безкінечний простір, а саме – частинку „дотичної площини“; насправді ж простір увігнутий,

згорнутий у 4-вимірності (згадайте про поверхню кулі у прикладі з 2-вимірністю); отже, зі скінченням діаметром, що його можна виразити числами. Безмежний, але не безкінечний. —»

Вітер харчав, наче злий пес на прив'язку, і шурхотів соломою. Її мати запитала півголосом: «А коли востаннє був лист від Альфреда?» Вона незворушно відповіла: «Краще б я розлучилася —». Ось тобі й на, вона одружена (ну звісно; тоді я ж взагалі не наважувався з нею заговорити; тільки дивився на неї; тоді). Старий відповів, ловлячи дрижаки: «Тож у цьому Шопенгауер помилявся — а я думав...»; він трохи побурмотів і занурився у свої думки. Анна, жуючи, запитала (так само tricky, кмітлива, ох ти ж!): «І Ви можете назвати розмір? — Діаметра?» — Я сказав: «Він варіюється. Цей простір пульсує». Вагон шарпнувся так, що двері відкотилися; ми зупинили їх і налягли. Одне з божих діток почало співати надзвичайно високим і гарячковим писклявим голосом; хтозна, скільки вони вже пройшли з обозами біженців. А берлінський злодій гнав увесь народ у жахиття і смерть, щоб стати все «більшим» та «унікальнішим», покруч Нерона й Савонароли; шкода лише, що він уникне суду обдуреного народу — боягузливіший за будь-якого зі своїх солдатів. Скільки ж він уже накоїв... Комір шинелі підняти, шапку натягнути на вуха — холод собачий.

Ще темно

Спав мало; але думав про все на світі. На гадку мені спав Купер (а з ним автоматично і «Ліс»¹⁴). «— Є щось чуже і відразливе у жіночих прикрасах і святкових сукнях¹⁵ —»; я перекоївся на правий бік; нічновітряно прошепотів комусь на вуха: стільки спогадів. Сонце, вітер. Жовті вечори, балаканина і смішки на вигині річки. Бузок під дощем. Хлопчаки з вереском колінкують біля зеленого ставу. За гілчастим склепінням верб починалася ніч. Вона дихала рівно і безтурботно; у сні. Чом би й ні. Невже все перетворилося на слова? І хіба вже тоді бузкове листя не жерла смертельно гладка гусінь; а хлопці не били з криком по тихій воді, аж поки вона не зашипіла? Хіба моя душа тоді не була зранена, а моє життя — та нехай би я й зовсім не жив? Якби я тільки міг спати. Дуже винним був Ніцше, обожнювач

влади; власне, це він навчив усіх цих нацистських викрутів («Люби війну більше, ніж мир...»¹⁶), балакуче ледащо; він — батько тих брекєрівських зразкових вояків¹⁷, які — забори в них кийка і камінь — пропадуть з голоду, бо «нічого іншого не навчені». Вони з Платоном спричинили багато шкоди (до того ж неuki: див. природничі науки). О, вранішнє і полуденне золото Аристиппа¹⁸. А борода почала колотися; наче трохи зігріває, коли рвучко напружуєш м'язи всього тіла, скільки стає витримки; кровообіг покращується, але це з біса важко. Позіхи. Коротка ніч сповнена смороду; от би зараз алкоголь, бодай сивухи, аби вимкнути мозок. Чи це вже світає?

8:00

Спереду пролунав свисток (щоб дати про себе знати — що з нами робить звичка!); потім паровоз повільно запихав, далі частіше, спустив пару, і ми знову покотили. Навіть досить довго. Звісно, всі прокинулися і роззиралися навколо з пом'ятими сірими обличчями (Так, так: не бійтеся; те саме лихо). Хвора дитина небезпечно палала, наче троянда. Потім: повільніше. Стоп. Ну от.

9:30

Чорт забирай, це тривало недовго. —

Ми зупинилися десь біля Ніколаусдорфа між високими укусами, оточеними соснами. Більшість пасажирів вийшла. Я подибав уперед, до паровоза; з цим пісним мокрим вугіллям їм не нагнати достатнього тиску; можна годинами чекати, доки це станеться. Проте вони невтомно працювали. —

Я виліз на південний укіс, під низьке склепіння сірого дня (все ще вкрите рівномірним тонким шаром хмар, але суттєво холоднішим). На півночі, зовсім недалеко від нас, землистий сніг порскав у повітря від ударів легкої артилерії. Я закричав кочегару, щоб той припинив безкінечно спускати пару, але він тільки знизав плечима. Раптом фонтани бруду перестрибнули ближче; шугнули над нами, крутнули вбік, у повітрі свистіло, наче тисяча чортів. Я нажахано заволав усім, щоб зібралися купи (як повільно вони пересуваються!), а росіянин уже пристрілювався по поїзду. Я закричав їм відходити стороною і

не метушитися на лінії обстрілу. Анна одразу підбігла (спритно і зграбно, як колись) і припала обличчям до щебеню поряд мене. Також підповзли солдати, її мати, старий. Із далекого лісу з'явилися чорні крапки – танки! – над нами раптом залунав бадьорий пташиний посвист; я притис її головою донизу і гаркнув попові, який повільно тупав у нашому напрямку: «Лягай!!» За 100 метрів від нас, де парувала клята спиртівка, із соснових крон здійнялися два чорно-червоні язика полум'я заввишки з людину; а потім знову «Ууііі – Уа!». І знову. Внизу в улоговині скреготало залізо; тяжка ноша. Задихаючись, я спитав: «Ви пам'ятаєте Ѓьорлітц? Прохолодний вокзал. Літнього ранку. –» Вона незворушно кивнула; я попластував до кущів і визирнув крізь окуляри над краєм насипу. *It cracked and growled and roared and howled*¹⁹. Здається, під жорстокий обстріл потрапили не лише ми, а й танки (Анна була вже коло мене, і її профіль Марлен Дітріх знову відкинув мене у солодке рабство). Ще одна істерична кулеметна черга по стовбурах дерев, потім вони розвернулися і поповзли назад у лісок. Ховаючись за укосом, ми одразу ж пригинцем помчали назад: земля була червона; червона, ох. Старий селянин отупіло тримав безвольно обвислу руку, з неї крапало. Одне з дітей майже повністю розірвало двома величезними осколками, горло і плечі, все. Мати ще тримала його голову і якось здивовано дивилася на велику карминну калюжу. Хворе дитя від голоду і спраги їло сірий сніг; я зробив йому козу; але який в цьому сенс, їжі у мене також катма. Старого штампувальника марок ледь не знудило: «Як це можливо, –» прошепотів він і захлинувся слиною. Священик утішав заплакану дружину; щось на кшталт: «Господь дав, Господь забрав, –» а потім цей малодушний ідолопоклонник, чорти б його взяли, додав: «Да святиться ім'я Його!» (при цьому гордовито поглядаючи на нас, бідолашних загублених язичників, лакейська шкура! – Безвинне дитя – Свої 2000-літні теревені про першородний гріх він може травити хіба тим, у кого клямка не на місці: Невже ці люди ніколи не задумувалися, що саме Бог, можливо, винний у всіх гріхах? Чи ж вони ніколи не чули про Канта і Шопенгауера, Гауса, Ріманна²⁰, Дарвіна, Ѓьоте, Віланда? Або просто нічого не тямлять і по-худоб'ячому наминають свою капусту впродовж століть? Це та духовність, що відкидає

спорудження гребель як вотум недовіри до Бога та втручання у ЙОГО творіння. Я чув, як один такий богознавець впевнено оцінив сліпу кишку: «Якби вона не була чимось хорошим, її б там, напевно, не було!» – *Whatever is, is alright*²¹: Отже, це стосується і поліомієліту, і шовкопряду-монашки, і нематоди *Sphaerularia bombi dufour*, і Гермса Нільса²²; схоже, сліпа віра завжди вибирається у чорну уніформу²³. – Лайно).

11:00

Він рив могилу руками, кокетливо і захоплено їх розглядаючи. Було видно, як старанно він сортує ці вартісні спогади: колись його голос скорботно тремтітиме під час гіркої розповіді –: «своїми власними руками...»

Мавпа. –

Обід

Я кинув собі на плече торбу (якщо доведеться тікати з вагона) і сперся на почорнілу мокру сосну. Інші, кілька людей, також стояли поряд. Анна – з сигаретою в кутику рота; раптом вона запитала: «А як це Ваш простір пульсує – ?» Старий підсунувся ближче. Я втомився: невічливо зморщив лоба, проте змучено відповів:

«У скінченному просторі матерія розподілена економно; її однорідність доведено спектральним аналізом і лініями поглинання. Також для всієї розділеної матерії характерна гравітація, тобто воля до поєднання всіх атомів. Це вказує на спільне походження явищ. –

От уявіть собі, що станеться з надutoю повітряною кулькою у двовимірному просторі: подібно до неї певна кількість матерії колись роздулася, а з нею і наш скінченний простір з його обмеженою енергією. („О, здуття –“ бовкнув один із солдатів, я розлючено кивнув: слушно, синку, як слушно! Анна засміялася залізним смішком.) Можливо, слідами колишнього роздуття нашого „Всесвіту“ є відцентрові рухи позагалактичного туману; може, швидкість світла якось пов'язана із силою розтягування. (Закони випромінювання, закони розширення – світла, звуку; і закони стискання – вага; вони залежать від квадрату відстані.) Проте еластична поверхня прагне стиснутися: гравітація – ось „напруга поверхні“ всесвіту, наказ

до створення матеріального універсуму, доказ неминучого стискання. Гомогенна „кінцева куля” без гравітації, у якій більше не відбуваються жодні фізичні чи хімічні реакції, тобто позбавлена причинно-наслідкових зв'язків та властивостей, така куля для істот з нашою мозковою активністю одразу зникла б, а з нею скоцюблений 3-вимірний простір, а також і час. —»

Пастор, який досі слухав співчутливо і розсіяно, раптом стрепенувся і з дитячим подивом перепитав: «Як це зникла б —?» і вражено похитав порожньою ватяною довбешкою. Старий нетерпеливився, як хорт: він-то зрозумів і, здається, вже тримав наготові свого Шопенгауера; він зацікавлено кивнув і пробурмотів щось відповідне із «Закону про основу»²⁴. Небо у багатьох місцях голубіло; наближався мороз. А хвора дівчинка більше нікого не впізнавала і замахувалась рученятами на бога марень (із лисячою мордою; в'язанка червоних стріл перед грудьми; див. Вайлагірі²⁵). Боюся, батечку скоро знову випаде нагода прославляти тамтого нагорі.

Я вже 8 днів нормально не мився; ми всі виглядаємо засмаглими і стрункими (як Кюгельґенів дідусь²⁶).

Увага, увага

Один із солдатів розп'ятався з хлопчиками з ГЮ (дівчата з СНД²⁷ переконано кивали): «Ще є ресурси; ми переможемо. Фюрер дотримується хитрої тактики: він усіх їх заманить, а потім застосує таємну зброю». «Бо ж і Гьоббелєс сказав дослівно, — провадив інший молодик, — „Коли я побачив дію нової зброї, мені аж подих перехопило“. А за три роки все відбудуємо — і навіть краще. Всі плани вже у Фюрера на письмовому столі». І так далі. Їхні очі сяяли, наче шибки палаючої божевільні. Мабуть, я зрадив би дню, коли людство сконає; маю обґрунтовані сподівання, що — років десь через 500–800 — воно безслідно знищить себе; і це добре. На мить з-поміж нерішучих хмар визирнуло сонце. Я присів на пеньок; нижче Анна сперлася на червоний вагон, у променях сонця. Моя голова впала на груди; я заснув. Віддалік бовваніли багатолюдний вокзал, сходи і зали; і я закричав: «Вони наступають! В укриття!»

Десять тисяч примарних облич поблякли, вони ховалися у кожній стіні; я припав біля кам'яних сходів. Угорі, в ясному небі три літаки виконували «мертві петлі»; чіткі дула однодюймовок на їхніх боках. Анну відмело далеко від мене, між нами струменів потік привидів; я підняв голову її покликати, а по каменю вже цокало і гриміло. Струнки зелені язика полум'я з руку заввишки прокльовувалися із землі, вириваючи шматки ґрунту завбільшки зі стіл, верещали осколки, текла кров. Вони влаштували карусель і поливали вогнем, удар — відхід; через локомотиви, стіни будинку вкрилися дірками завбільшки з кулак, крона якогось дерева лунко впала на землю (Мадонна у протигазі, тема для старих майстрів) — потім: відліт! Я метнувся назад, до нашого вагона (він раптом перетворився на пасажирський) з розпачливим криком: «Анна! Анна!» — але вона одразу ж виглянула у вікно. Я повільно підійшов до підніжки, змучений, у брудній солдатській шинелі, втома; взявся обома руками за віконну раму і глянув угору, на її обличчя, дивився, дивився. Осяйна тиша і блаженство. Її вуста складалися в посмішку, глузливу і вишукану — подив і ніжна радість, віддаленість і прихильність. Вона витягла руку з кишені і провела мені по чолю, по волоссю. Її обличчя проясніло від моїх очей; вона думала і гадала. Далі промовила: «Стільки бруду і лиха усі ці роки —». Оксамитне мовчання. Її кармінні вуста знову вигнулися, сумно й лукаво, посмішка і слова, обіцяючи небезпеку: «Нам би вкрай треба янгола-охоронця, правда? —»

Я здригнувся; прокинувся; золоте сонце розсипало по мені сині тіні. Анна стояла переді мною і зацікавлено мене розглядала; потім запитала: «Що трапилося? Ви так проникливо й інтимно мене кликали». Вона зробила маленьку театральну паузу і продовжила іронічно і впевнено: «Сон, еге ж?!» Я насупив брови: розповів; слово по слову. Вона слухала, глузливо схиливши голову. «І — c'est tout, це все?» — запитала і додала розчаровано: «— не дуже-то й пікантно, власне. Солдати мали би бути агресивніші —». Виклик. Я ввічливо кивнув головою і сказав: «Знаю, я мало змінився. Ви, між іншим, також». Спочатку з усмішкою, далі насвистуючи, вона повернулася до мене спиною («Паняно, сьогодні Ви не будете самі...²⁸»), зупинилася, знову підійшла до мене і

поцікавилася: «А з Вами це часто трапляється: снити про мене –?» Я зовсім не вагався, сказав наполегливо: «Так». Приймаючи це, вона високо підняла голову і кинула через плече: «А Ви таки трохи змінилися. Раніше Ви просто витріщалися, наче яйце на сковорідці – ну гаразд». Вона пішла назад до своєї матері. Хвора дитина якраз помирала; Ох орро орро олалалу²⁹.

14:13

Мряка сіялася з неба, спочатку дрібним туманом, над грузьким синюватим снігом; на заході здійнявся невгамовний вітер; світ занурився у сірі хрипи: пішов сніг. Важко і жажно.

Внизу у вагоні

Усі понуро збилися докупі: мерзнуть, кашляють, голодують. І спрага. Скоро ми знову зможемо їхати.

16:10

Сніг, сніг; годинами. Анна сховала руки в кишені і сиділа непорушно. Старий кахикнув. Ще раз. (Він виглядав брудним, блідим і всохлим.) Опанувавши себе, він глянув на мене і сказав: «Перед цим Ви казали, що цим всесвітом керує стискання, а попередньо його було „видуто“. Ви можете навести якісь припущення щодо цієї пульсації?» Його обличчя зменшилося і зморщилося, він напружено прислухався. ГЮ порівнював фауст-патрони (дратуючи стару селянку): «...отож так, отвір до отвору; закрутити...» – вони так запально гралися, справжні діти Левіафана (Улюблений сину мій...); люте залізо і смертельний вогонь; о, фатові. Мені згадалися божевільні агітплатати гауляйтера Ганке у Бресті; як він, із чавкітливим пишномовством божевільного, закликав одержавлену молодь: Скидати сніг у річки і струмки, щоб вони розлилися і потопили ворогів (дослівно! Бачив це на власні очі 8.2.45 у вітрині торговця Шнайдера, вулиця Ам Грабен, у Грайфенберзі!). Лускатий нуртівний потік, хробаче обурення; гаразд. А як він вимагав від старих, що віджили своє, проникати ночами, під покривом пожеж, на територію ворога і чинити підпали; зі знущальною логікою: вам же все одно скоро вмирати, тож віддайте свої останні дні Фюрерові! – Я переконаний, що

вони через свій шалений сказ і верескливу жагу нищення (не забудьмо і радість Герострата!) всю Німеччину до останньої собачої будки перетворять на попелище і руїни. Ось воно: вибрики перехрещенців. Інший костюм, більша сцена. А старий чекає на відповідь. Я додав своєму голосу розкоту; різко промовив: «Від свого Шопенгауера Ви знаєте, що світ є волею й уявленням; поки він стримується, не робить останнього кроку; але вкінці вони зіллються у сутності жажливої влади і розуму». З радістю святого пастор підняв усміхнену голову: «Бог, – сказав він заспокоєно, киваючи головою. – Ви не оминете факту його існування –». Я кілька разів закотив очі; сказав: «Демон. Він сам ним скоро стане; скоро він втілиться в універсальному розкладанні. Наразі він більше не існує як індивід, лише як універсум. Але у всьому він залишив наказ повертатися; у сфері тілесного доказом цього є гравітація (80 кулястих зіркових скупчень далеко за межами галактики – чи ж вони не зразок і зачин? Можливо, поступово вони долучаться до більших зіркових хмар, але вже як ціле; бо їхнє стискання відбувається набагато швидше); у сфері духу на це вказують такі аксіоматичні твердження: факти категоріального мислення (типові для всіх снів про польоти тощо; однакові доказові уявлення про простір і час для всього живого: спільне походження), несвобода волі у вчинках (мудрий Шопенгауер! З усіма висновками: можливість бачити майбутнє, принаймні у снах – Дж. В. Данн³⁰. – магія), розчинення індивіда у смерті. (Ми мріємо про особисте увічнення, і до цього нас закликають релігії – християнство, мусульманство – тому в них так багато прихильників; а вчення – знову Шопенгауер, – яке говорить про втрату індивіда у „загальній волі“, ніколи не стане популярним, його не полюблять навіть ті, хто вважають його правдивим; у ньому завжди є щось від Медузи Горгони.) Накопичення розуму у великих обсягах – див. палеонтологію – доводить реорганізацію Демона також із перспективи духу (можливість існування „надлюдини“: чарівники, духи природи – о, Гофманн – знову 80 кулястих зіркових скупчень).

Щоб оцінити сутність означеного Демона, ми маємо роздивитися все навколо себе і в собі. Адже ми самі – частина його: тож яким Сатаною він може бути?! А вважати світ

прекрасним і гарно впорядкованим можуть хіба що пан фон Ляйбніц („фон” – див. зауваження Клопштока³¹ у „Республіці вчених”), якого чомусь не дивує, що земна вісь така скісна, чи Маттіас Клаудіус³², який від християнської радості хотів кататися по землі і кричати, та й інші високодухі швейцарці. Наш світ – це те, чому би краще не бути; хто каже інакше – брехун! Подумайте про світові механізми: обжерливість і хтивість. Буяння і скініння. Іноді чисте відчуття форми: кристали, колекція радіолярій Гекеля (Бьолше³³ прийшов до глибокого висновку, що в природі має бути ще якийсь досі не відкритий формальний принцип, хо-хо); як така тут існує хіба що технічна проблема виживання у солоній воді, найкраще рішення якої, мабуть, буде швидко знайдено завдяки селекції. З іншого боку: тритони, змії, павуки, кажани, глибоководні морські риби, міграції лососів і вугрів. Чезаре Борджія також знався на мистецтві. Звісно, наше мислення обмежене у часі і просторі. Проте лишається Левіафан, який скоро накопичить свою злобу, скоро насолоджуватиметься нею в максимальному розмаїтті і розмаху. –

Проте ніщо не дає нам права припускати, що наш Левіафан – унікальний. Може існувати багато істот його розміру, а серед них – добрі, білі, англійські. Але ми, на жаль, натрапили на чорта. Si monumentum quaeris, circumspice (написано на могилі Сера Крістофера³⁴).

Сутінки, сутінки

Сніг безгучно пролітає повз; біля щілини у дверях; мільярди кристалічних істот, народжені повітрям, померлі водою. (Які сніжинки можуть вийти із заліза, якщо воно із атмосфери сонця впаде на розпечене тіло, що мчить повз: драконо-подібні, застигли колючки. – Або із золота –.) – Спереду, від паровоза донісся хрипкий (але тихий) крик кочегара: «Увага! Рушаємо!» Уривчасті поштовхи пари, все зрушило і забрязкотіло. Трішечки. Перешкода. Ще метр. Знову ривок і гавкіт зламаного деревини. Я підскочив, до дверей, протиснувся у щілину, зловив Анну слідом за мною (моя хоробра дівчинка в шубці), потім підійшов машиніст, і ми, лаючись, побачили, що ланцюги зірвано (перебито?) і шпалолам – well: працював бездоганно. – Ми скарлючилися між буферами, покликали

інших, спробували ще раз, розмахуючи руками, згинаючись, підважуючи, відчепити вагон.

Ще раз. Але все дарма; іржа в’їлася в іржу; ми до крові позбивали собі незахищені руки. Та й час спливав; треба було використати кілька хвилин достатнього тиску. Тож ми позалазили – мовчазні й мокрі – у нашу будку, що вже котилася, і (не свисти більше, пес скажений!) справа пішла. Поїздка в сутінках зі справним шпалоламом. Гайль Гітлер. Поштмейстер раптом озвірів; він замахав кулаком на сповнену надій молодь і закричав (перекриваючи диявольський ритм позад нас): «Вам не соромно носити цю кляту уніформу?! Хіба Ви не чуєте?! О, негідники, негідники!!» І підвелось майбутнє Німеччини; і запитало воно здивовано і ядуче: «А чого це? Це ж круто! Так росіянин принаймні не зможе штовхнути нас у спину!» – Один, старший, спокійно і загрозливо кинув: «Глядіть-но. У концтаборах ще надто мало народу». А інший (дитинний і запальний – чи ж це не ще один вид сучасної гри? Треба тільки натиснути на веселу кнопчку –): «Та пристрель цього клятого зрадника!» Надворі огидний гул навколо окремих будинків нарастив аж до божевілля. Низка тополь поперек нашого шляху. Зорі. Сніг зник з повітря. Їзда, осколки. Котимо, котимо – опа: повільніше. Ще одну шпалу роздушено. Вагаючись, із насолодою: ще одну. – Ще – одну – – ще. Ми стали. Я вихопив пістолет; розлючений, але з холодною головою; втрутився у раптову дзвінку тишу: «Хто ще раз заговорить про розстріл, схопить кулю в пузо! Нам що, мало біди у вагоні –?» Мене мучили голод і спрага водночас (досі мені принаймні вдавалося відволікатися від них); я відкотив двері і зіскочив на землю: Чорт забирай: по коліна! Снігу всипало. І Мойс³⁵; одразу за маленьким станційним приміщенням. За ним колія розходилася на Кольфурт і Пенціг. Ловлячи дрижаки, я з’їв дві пригорщі снігу. А похолоднішало. Зверху, з темного чотирикутника, спокійний, трохи ламкий голос запитав: «Ну? Що таке? –» О подвійна зірка. Я відповів: «Перед нами густий обстріл –.» «Нами –», повторила вона вишукано-недбало і зістрибнула мені в обійми, не витягаючи руки з кишень. Я голосно засміявся; відкинув голову назад: «Так. Нами!» – люто і весело повторив я – аж тут до нас гукнув кочегар. –

19:30

Із далекої низки пагорбів беззвучно злітали червоні разки чотириствольних зенітних залпів. Брався мороз; попри це ще раз сипонув густий сніг, цього разу дрібний і замерзлий.

Ніч у вагоні

Селяни з відчаю тупцювали поряд. Жорсткий сніг майже відключив шлунок; це також було божевіллям. Старий, здається, тяжко страждає; мабуть, йому за все життя не доводилося переживати таких злигоднів; один із солдатів дав йому добре ковтнути шнапсу – а потім вони з дівахою видули решту пляшки; сидять і розводяться про непристойне. Жадібна до знань молодь схвально шкірить зуби у відповідь на масні однозначності. Перед цим, коли пастор із непомильною самовпевненістю набожної істоти знову став голосно і зразково молитися, на нього нарешті нагрімали: «Та заткни ти вже пельку із цим лайном –», і навіть старий підняв голову з грудей: «Ви можете собі молитися, скільки хочете, але позбавте цього нас – і то зараз –», пробурмотів він з огидою. Проте ледащо все одно продовжило – навіть якщо трохи тихше – промовляти прохання й обіцянки до своїх фантастичних божеств (див. Лібанія³⁶, промову на захист храмів. – Щоб остаточно прояснити: справді красиве, хоч і неоригінальне «Любіть одне одного!» як дієва практика нашого життя завжди базувалося на самосхваленні та самопідтримці всіх добропорядних громадян і базуватися буде. Проте не безсенсові потуги християнського букваря на пізнання; не довільно створений владний апарат церкви та його безпрецедентний духовний терор протягом століть. Адже концтабори виникли не завдяки Сталіну чи Гітлеру і не у війнах із бурами, а в обіймах святої інквізиції, а першим у Європі точним описом концтабору ми завдячуємо найхристияннішій збоченій фантазії Данте – прошу, тут нічого не випущено: ями з гноєм, торттури льодяною водою, вічний біг під виляск батогів; для тих, хто сумнівається, готові вогняні могили, а для надто допитливих – Одисей – велична блискавка: «адже, зрештою, це найсильніші аргументи панів теологів; і відколи їх цих аргументів позбавлено, справи недобре регресують!» Тож він не має зараз вимагати

толерантності, якої сам не мав протягом 1500 років, коли був «при владі»! *Écrasez l'infâme*, розчави гадину!³⁷), він затягнув мене у розмову про історичні джерела, з яких я запозичив принаймні дещо зі своїх поглядів. Я з напругою зібрав до купи те, що ще лишилося в розвалищі моїх знань (на гадку спали картини Піранезі: римські руїни у ясному й миготливому вечірньому світлі. Струнки деревця. Селянин у гостроверхоми капелюсі, розмахуючи руками, веде віслюка з повними бурдюками. Прохолода і радість, золото надвечір'я, *aurum potabile*³⁸. Природа – тобто Левіафан – не демонструє нам нічого довшого; вона завжди потребує добрих духів, які б її підправляли. – Пор. визначення сутності поезії за Едґаром По. На жаль, останні належать до вимираючої меншини). Через скам'янілу втому – ох, холод, холод – я вжив слово еманация; а ще: гностики і кабалісти (затемнений Бог; світ = *modificatio essentiae divinae* = *Deus expansus et manifestatus*. Вчення про *mundo contracto et expanso*³⁹), псевдо-Діонісій⁴⁰, Скот Ерігена⁴¹, Давид Динантський⁴². Перерва: п'яні солдати брикалися; сопли, з риком лізли на дівулю. – Від сорому заговорив голосніше (щоб Анна нічого не почула – ах, вона все одно чула!), називав гідні вшанування імена Джордано Бруно (*spatio extramundano*⁴³), Спінози, Ёоте, Шеллінґа, По-Трисмеґіста (Єврика!)⁴⁴, нових математиків та астрономів, аж доки старий здивовано і хворобливо-радісно не засміявся своїм колючим зблідлим ротом (йому наче покращало від знання, що стільки авторитетів з ним поряд. Від затишку). Як на мене, то й фізичний жарт Ніцше про вічне повернення: який же він іноді тупоголовий! (Те, що його Левіафан влади обмежений і «так» – чи ж це не є точним обґрунтуванням, таким, як у Аристотеля?! – має сам бути смертним, про це він, мабуть, навіть не думав.) – Релігії з їхніми «творіннями» та «олюдненими богами» (хоч усі вони потім припускаються помилки, і далі залишаючи бога незмінним). Високоповажний буддизм (для кого К. О. Нойманн⁴⁵ надто розлогий, нехай спробує «Пілігрима Каманіту»); політеїзми древніх (вони ще знали, що великий Пан міг померти!), «розчленовані боги»; Орфей, Таммуз, Лін, Адоніс⁴⁶. Духи природи. – Мовчання. Плач із пасторового кутка; ГЮ каркає «Пісню боротьби» (нагорі вони тримаються по-геройськи, але фундаменти стоять на

кривавому болоті 20 мільйонів підступно вбитих жертв. Цього місяця на марші через Пірну я бачив концтабір: єврейки та їхні діти, всі жахливо виснажені, з неземними великими темними очима, поряд – червонощокі кати з СС, лаються, верхи, у важких сіро-зелених шинелях, гай-гай!). – Старий кинувся вперед, запитав пронизливо: «Що? Левіафан також помре?! –» Але я вже нічого не чув. Я заляк від холоду і сну.

(Дуже віддалік важкі землетрусні переكاتи. Довго. Наче величезний повітряний наліт. Дрезден? Бог прогулюється килимами з бомб.)

Близько опівночі на небі з'явився шматок місяця

Її обличчя одразу стало світло-сірим і скутим. – Сніг пронизливо свистів у такт; він тарабанив по дверях; кочегар. «Виходьте! Відкидайте сніг!» Я підвівся – коліна не згиналися, – пересунув до неї соломі і вистрибнув з дверей у близьке срібло: вони всі стогнали в льодяній ночі. Колія іноді відсвічувала голубим; іній зблискував на важелях стрілок. Ми піднімали і зчищали навколо коліс, виснажено витріщалися у перлисті хмари, на напис клинцюватими буквами, затінений вежею центрального посту.

Мороз, мороз. Мармуровими руками ми буравили зористе залізо. Кусючий сніжний порошок кружелився біля рота і носа. Я погляну на Вас з-під срібних повік. Старий впав мені на плече; я затягнув нас у вагон.

Пізно. Пізно

Місяць яскравився у тополях. Знизу зачулися голоси. Я безгучно прочинив шибку. Хлопці поспиралися на фаустпатрони, один сказав: «Якщо ми удвох зараз пальнемо, весь цей ридван злетить у повітря, разом зі зрадниками й пацифістами –» (пацифісти, для них це завжди було найбільшою лайкою, але ж народ кричить на це «Гайль!»). Я швидко дістав пістолет, зняв із запобіжника і поклав на одвірок. Інший задумався; потім зронив (О, зразки обачності, вершини розважливості: ні, яка зрілість!): «Та ж всередині обидва солдати, той один, поранений». Пауза. «Ми таки маємо нагнати старим порхавкам страху, – вирішив перший. – Гей: ми з двох вистрелимо по вокзалу! Мужик, вони нариваються!» Один уже згодливо і

весело порскав, киваючи. Вони залягли в укриття; звели цівку, клацнули. Удар і гуркіт були жахливими. Вони, хизуючись, закинули свій пристрій на плече і широкими кроками рушили геть. Переможці. (Камінь із недорозваленого фронту втис вагонні дошки всередину. У вузькому просторі всі напівоглухли.)

6:18

Все скінчено. –

Ми рушили, лише кілька сотень метрів – і вже були на віадучі. Кругом гуркотіло. Добре, що ми просувалися так повільно. Високо над річкою. Тут раптом вагон рвонуло вперед. Знову спинилися. Передня стінка луснула. Так швидко. Ми гуртом обережно виткнулися назовні: попереду бракувало сегменту мосту; паровоз косо завис над прірвою (а за нами шпалолам жер свою здобич!), із вибухлого котла рвалося полум'я, й одразу ж у повітрі заспівали гранати (гарна ціль, ге?!). Вони навпацки вирушили назад (кричачи в завиваючій темряві) по велетню без перил. (Мабуть, хтось зірвався; бо зойк блискавично змістився донизу.) Там: хвацька вогненна буря ревля на протилежному кінці. Ми (Анна і я. Ми.) пригнічено (під стукіт сердець) заповзли у вагон. Залізні демони кричали і вили навколо нас, над нами, під нами. Часто гримало позаду, а одного разу нас струснуло, неначе завалювалася гора (і фонтани киплячої води).

07:00

Піднявся льодяний туман, на висоту улоговини. (Хель⁴⁷, водяне пекло.) Ще не світає.

07:10

Був надворі, шпортаючись. Спирався на кам'яні блоки у льодяній парі. За вісім кроків від шпалоламу тихо зяяло болото туману. Я взяв два камінчики із баласту і кинув один за край: ніде не стукнуло, все лишалося тихим і непроглядним. Другого я розгойдав у скам'янілому кулаці; з тихим посвистом він полетів до іншого берега. Прислухався. Нічого. Я безтямно і загадково кивнув. Гаразд, гаразд. Пішов назад; видерся на залишки вагона; сказав Анні: «Позаду також обвал.

Ми самі; посеред річки і над нею». Вона з обуренням присвистом втягла повітря; вказала ногою перед собою: «Він помирає –», – сказала, морщаючи чоло. Широким кроком я пройшов крізь передранкову сірість; старий сидів, вклякло випроставшись, під дощатою стіною і хрипко дихав; я озирнувся: у вагоні більше нікого. Я витяг із кишені праву руку і поклав її на його худе плече; очі розплющилися: вони були ще ясні. Він пильно глянув на мене; посірілі вуста з натугою розтулилися, брови боролися: «Левіафан, – прохарчав він, (зацікавлено глузуючи із себе) змусив кутик рота піднятися, – не вічний –?» Анна стала біля мене; моя шинель відчула її хутрянний рукав. Я почувався всохлим і випатраним, столітнім (як Гаррі Галлер⁴⁸); відповів хороброму: «Його влада величезна, але обмежена. Тому й така тривалість життя». Я чекав; його очі закрилися – важко і вдячно: він зрозумів. Я швидко промовив: «Будда. Навчає методів утечі. Шопенгауер: заперечення Волі. Отже, обидва стверджують можливість протиставити індивідуальну волю жадливій сукупній Волі Левіафана, що проте, зважаючи на різницю розмірів, зараз видається цілком неможливим, принаймні на „людському рівні“ духовних сутностей. Але, можливо, ця bestia розпадеться на „близькі радіуси“ (християнський натяк на це – у бунті Люцифера; Джейн Лейд⁴⁹ навпаки хоче діяти магічною силою спільних зусиль багатьох добродійців і так оновити природу до райського стану – мета: повстання добра), а вони – на ще менші одиниці, аж доки не стане можливим „буддизм“, і вся структура не скасується. – Можливо, існують ще й інші шляхи –». Він спочатку мученицьки дивився на мене, працював; очі округлилися, посоловіли, о: іскра. Він прошепотів: «Добре». – Задерта голова зламалася, впала на груди; ми почули дуже спокійне, довге: «Добре...» – Тут я підвівся.

08:20

Ми червоніємо від світла. О, greasy Joan⁵⁰.

Кінець

Ми станемо у пройму темно-червоних розсувних дверей. У золотавому серпанку пантруватиме бісове зимове сонце, біло-рожеве і льодяне. Вона виставить підборіддя і пустотливо випне губи, напружить стегна для стрибка. Я обійму її закладкою рукою.

І пожбурю цей зошит: лети. Дрантя.

Озерний пейзаж із Покахонтас

I

Ратата, ратата, ратата. / Колись дівчата мали чорні кола замість очей, екстравагантні соволиця, розперезані вогненно-червоними щілинами губ: Ратата. / Випас у долині Килю. Ген чорний пес розмахує хутряними руками і невгамовно страшить бичка. Думки зусібіч: обличчя-полум'я; у чорних пальтах, під якими крокують довгі білі ноги; думки, немов порожні сонячні шезлонги: ратата. / Лице й волосся, у спалахах диму: цього разу він струменить із зухвалого блондинистого носика, 2 підкрученими фонтанами, по півметра завдовж, спускається вздовж довідника з хімії (але сонно і прісно, тож ніяких тунельних фантазій). / Ратата: на барвисто шитій скатертині неба, селянського, виголубленого вітром – невидима таріль із золоченим краєм¹. Вічна дитина поряд першою побачила біло висвітлену багатоповерхівку в Кьольні: «Ма, диви!»

«Квитки, будь ласка» (до цього він зажадав ще й моє посвідчення біженця², щоб перевірити, чи гідний я останньої знижки). Заар убралася у довгий балдахін туману; діти з вереском купалися у плавнях; навпроти містечко Зерріг («Стоянка на митниці півгодини!») погрожувало Саксонською Швейцарією³. / Тріп: чоловіки гарцювали поряд із валізами у клусі; очні яблука підозріло буравили кожну шибку; до мене підсіла черниця зі своїм дівчатком для прогулянок⁴, певно, з чергового священного вікенду – істоти зі скісними восковими поглядами ісусиків, хрести мотилиються врізнобіч, поясна мотузка рекламно-біла (по ній багато вузлів – це що, службова відзнака?). / Біблія – для мене лишень безладна книжка з 50 000 текстових варіацій. Доволі стара і пістрява: любовні вірші, історії, осьо вам Ана, він надивав у пустелі теплі джерела⁵, політичні рецепти. І звісно, одвічно прикметна своєю впливовістю, якої досягала бездоганно-хитрою пропагандою та найнищівшим зовнішнім примусом, *compelle intrare*⁶. «Господь», без волі якого на землю і горобець не впаде⁷ чи 10 мільйонів не отруять газом у концтаборі: то, мабуть, був іще той типчик – якби він сьогодні ще існував! / Але ця долина Килю таки прекрасна і самотня. У Герольштайні, місті Зігфрідових святкувань, висіли ратники з руками на списках, і стрілочник заснув на станційній табличці, скоцюбився, що видно було тільки ...льст... / «Elle est»: «Elle est»⁸ – десь вибивали втулки паровоза. / Магічні квадрати (у яких сума сторін дорівнює сумі діагоналей, є такі!): а «магічний куб» існує? (Цікаво, зайнятися цим пізніше.) Головна вулиця Куперстауна: батьківщина бейсболу та Джеймса Фенімора Купера (Що за порядок! Всі постійно згадують про «Звіробоя» і «Піонерів»). І мертво мовчать про третього у спілці – «Домівку як є»⁹, – де Купер так пройшовся по янкі, що книжка і досі правдива, а дія розкішно відбувається на озері Отсеґо, – якби він устав із могили, ото б Вам розказав, де раки зимують!) / Святенницький Райнланд: навіть вітер квапиться, ледь втрапивши до Кьольна. Видно, інший поїзд прийшов учасно: перонами тупали товсті неолітки в метисово-пістрявих сорочках; акуратний поцілунок на помадженій парочки; у сусідньому купе він викладав зміст короткого роману: «Ой, Фріце, не тут! – О, Фріце, ні! – О, Фріц! – О!» / Рурська область:

розпалені чоловіки впевнено танцювали, тягнучи порскливі розжарені дроти: вміти спати у поїзді – це божий дар (тож у мене його точно немає!). А в неї (їхала зі мною до Мюнстера) звисали димові пасма з ніздів – униз, через прорвану блузку, до темного лона – від чола до куделі (Гайнріх Тюрлінський, *Dieu Crâne*¹⁰; вважай, невідомий, та, як на мене, не поступається уславленим середньовічним класикам, інколи шикарно реалістичний, хтивий і великий). / Постріл повз нас – табличка «Іббербюрен»: поміж шовково-багряних мурів з'явилися вогнетанки¹¹, і я знову там, у самому пеклі, артилерійський корегувальник: битва при Тевтобурзькому лісі¹², 1945 н. е.. Світло струменіло вгорі довгими витягнутими хмарами. / Ясновидіння, сні наяву, другий зір і неправильне пояснення цих явищ, у яких не доводиться сумніватися: ґрунтівна помилка у тому, що час завжди розглядають як пряму, на якій можлива лише послідовність. «Насправді» ж час слід уявляти собі як площину, на котрій усе наявне «одночас»; адже ж і майбутнє є «вже» (а минуле «ще»), і його цілком можна відчуту у названих виняткових станах (які, попри все, «природні!»). І коли набожні пустослови заводять своєї про «успішний доказ існування безсмертної душі», треба їм натякнути, нехай краще обмежуються твердженням, що простір і час влаштовано набагато складніше, ніж можуть досягнути наші органи і мізки, які вдаються до (біологічно достатнього) спрощення. / Стіни обтягнуто фосфоресцентною тканиною: тепер митець може обирати, ким йому існувати далі – людиною чи твором; у другому випадку краще не розширяться на дефективне оточення: просто гектокотилуюєш¹³ собі одну книжку за іншою і поступово розчиняєшся. / Краще вже з валізою пройти вперед! туманності мигтіли повз нас темно-сірими тінями; тільки вокзали знали світло. (А ще колекція монет нічного неба.)

II

Кажаняча година I (II буде увечері) і ляпкографія¹⁴ дерев. Місяць іще підморгував бляклим котячим оком з-за димаря, решта – розкішно ясне і пусте. Попри втому я почувався досить жвавим і беручим, тож заходився – але, свідомий громадянського обов'язку, собі під носа – мугикати, *Girl of the Golden West, cantabit vacuus*, хто праці не віда, той знай собі свище¹⁵; наче витинанка з портфелем у світі витинанок. Отож у нас тут Діпгольц (критичний погляд на карту міста): Довга вулиця, Вокзальна, замок, ага. Дві кривні подружки цокали додому з танців і ляскучо виводили шлягери. Будівельна окраса: ніц тобі, тільки квадратний фахверк і «Благослови Боже цей дім»¹⁶, проте дуже охайний, треба визнати, і бруківка гарна. Бюро СІП¹⁷ – і я спантеличено скривив холодне обличчя: це ж і 1000 мілібар нема! (обмацав: шкіра звосковіла, вуха на місці, горло знов рашпилює). У сутінках годі розгадати назви книжок, попри приплюснутий ніс і вирячені очі: ? –?– а, Шмідтбон, «Торговець хутрами»¹⁸, добро! Церкаулен¹⁹ – от лихо, брр! Громіздка фортеця Вассербург, без-захисна, наче копиця сіна, рів вкрито ряскою, всі флюгери із захватом вдивляються на схід: завжди це минуло! Перші звуки (я ревниво скосив очі): заспане селянське дівча у дзявкоті молочних бідончиків; робітник оглядає колесо свого велосипеда, педалі і перемикач швидкостей; далі на північ – рідке плетиво звуку: поїзд (кишеньковий годинник: принципово: 10 по 4). Здавалося, велике озеро випускало з себе ніжний дим і паростки хмарин; проте небо не долучалося.

Кажани з чорними базарними торбами ще прудко шмигали між Венерою і Юпітером, так низько, що чути було лускіт, коли вони вбивали твердих комах. Нарешті відчинили і дерев'яний зальчик очікування (після того, як я справді вивчив плакати Туропи²⁰: «Угу, одне світле»). / Вранішній поїзд на Оснабрюк збирав робітників у синіх робах і старшокласників; нарешті десь ззовні заторохкотів мотоцикл: ? : ! : «Еріх!!»: майстер-малляр Еріх Кендзяк²¹: рештки рудого волосся на потилиці, а так лисий, як і Ваш знайомий; хай там що, а це був він, ні з ким не сплутаєш, ми залибилися, 6 футів над землею²², і кинулися по-старонімецьки обривати один одному руки²³: «Кельнер, 2 пива!», – а вже потім почали роздивлятися, вперше за добрі 8 років: –: «Хлопче, та ти оно вже сивієш!» Я без затримки відбив комплімент: «А ти ще мучишся бздинами?»; ми бадьоріше підняли келихи, і він одразу ж спалив трохи тютюну на честь зустрічі: «То ти і зара так ото і не куриш?» (Я хитнув головою: де там, мені досі на це не вистачало: «От як матиму 200 цілкових щомісяця!») Швидко перші спогади про війну: нечисті на руку поляки; блохасте Гаґенау²⁴; Норвегія з її безбожними гранітними скелями: «Ти про кого шо чув?»; у половині Європи не було місця, де б на нас не гаркали срібні комірці²⁵, – «Кельнер!» / Він уже зараз пітнів у своїх мотоциклетних окулярах і шкірянній куртці: «Виглядаєш круто!» – похвалив я, а він зверхньо кивнув: «Якшо хто хоче дати тобі копняка під дупу, знач, визнає, шо ти перед ним перший! На мене зара роблять п'єтнацять хлопців, спеціялізуємось на великих площах, так шо копійка крапає! – (стривожено) – От тіки з політикою мені тре тепер обережніш – ну, я-то з усіма згоден, тіки вибирати буду, кого я схочу!» (довіриливо-зацікавлено, геть як колись, пошепки, у стилі Третього Райху): «А ти шо собі думаєш?» Я низав плечима; не було причини від нього приховувати: «У федеральній землі за Всенімецьку народну, на місцевих виборах – за соціал-демократів²⁶. Якщо вже мене пролетаризують, то я й обиратиму комуни!»; він гарячково ляснув долонею по столу: «Та СДП вже не та, шо раніш: вже й ці хтять „роззброєння“: дітки, де ж ті часи, коли вони в Райхстазі жоден проєкт проти армії не пропускали?! Але ж кого там ще вибирать, ХДС²⁷? Та я краще мітлу з'їм, шо 7 років²⁸...»: «Пане Кендзяку», – манірно погрозив я, а він улещено залибився: «Кельнер!» / «Східна

зона?: У мене тамо сестра, – повідомив він, – і мала небога: ті ше листи пишуть!: не так там і погано! Вона – секретарка: того року викупила собі нові меблі; а *ше* трохи земельки з дачкою на вихідні – така собі альтанка, шоби пересидіть неділю. Еге, не тре всьому вірити: тамті то на п'єдесять відсотків брешуть: а наші решту додають! То вже більше не празник, як увечері по ПЗНР лепечуть: „Говорить Берлін!“²⁹». / (Пихата західна культура??: Та ви що!! Де, зрештою, осів Ѓоте: у ФРН чи таки в НДР, ге?! Звідки і куди втікав Шіллер? А Кант так уподобав Калінінград, що за все своє життя звідти нікуди не виїжджав!³⁰) / Далі сімейні справи: «Вольфік?! Мужик, та він вже кажні 14 днів по парі взувачки в хвутбол убиває!» (Еріхів син, дружина померла). – Знов одружитись? Він благочестиво зиркнув на мене: «Це шоб я був не гідний того, шо Господь в мене жінку забрав³¹?! Та ти в нас взагалі ото не женився: давай сперш ти! – Офіцянт!» Розраховуючись, він знову згадав: «Як ти тоді завше казав?: „Неприродно, щоб поет сам купував собі кока-колу“³² – Та ні, залиште: тіки рахуночок випишіть, ге, „Сніданок“, офіціант кивнув мудро, з прихильною усмішкою: Мир хатам, війна фінанцовим палацам! / Надворі: паперовоясно і порожньо: креслярський стіл неба. На ньому прилади з прозорого серпанку: червона лінійка, сірий транспортер; ліворуч внизу блискучий цвяшок: «NSU³³, мій любий: геть як колись! – Пригадавши, махнув рукою. – Ет, ти ж все дно не тямаш!» Бррм, бррмбррм: гордовитий погляд назад, на мене, майстер прикидати «на око», : брррм, ге?! / У цю пору їздили хіба що вантажні поїзди далекого призначення, та ще ми по-бюргерськи розважливо гойдалися на поворотах. Широку Райхсштрассе 51 якраз масивно ремонтували, і червоно-білі перешкоди разів із десять перекривали три четверті проїжджої частини; крик: «Ду-же-дивно!!» (він сам зізнався, до цього його привчила дружина: замість колись аж надто частого «Кляте лайно»; але ж посвячені знають, про що ідеться!). Гарно – пласка рівнина, трава і болота, дуже вдало позапинана всілякими туманами, широкі тихі рови, радянсько-червоні транспаранти хмар на сході, аж до мильного каменя 44,6 на роздоріжжі: «Гм?..» Ми зупинилися. / Повз нас проревів інший мотоцикл (але двигун стукотів відчутно гірше, й Еріх зневажливо зиркнув на марку): «Ну шо, подивимось на Лембрух³⁴», – і ми знову поторохтіли

вперед. / Лембрух: новий санаторій, сучасний, з підведеною електрикою і пласким дахом: «Ці штуки стають дедалі більше схожі на заправки!» – «Так вони ж і є». Луки з незчисленими наметами (звісно, всі сплять, мов безборонна земля; пристойні мавпи машинами, бідні – на велосипедах: «На ваші прості пики не надивися!»). Проте від жовто-зеленого ставка – перший погляд на озеро: світло-сіре, дрижить від прохолоди; на південному заході берега не видно, Даллада, даллада³⁵ (Старе – що мале!). Еріх також гордовито вказав туди: ну, і хто знайшов місцину і запросив тебе?! На жаль, лави були ще мокрючі від роси (і цього разу я викинув 10 пфенігів на далекогляд). / Знову великий луг, за ним ресторан, власник якого намагався переконати нас залишитись, мовляв, сьогодні ввечері приїдуть ще 200 наметів! Це стало вирішальною краплею: «Еріху, гайда звідси. Ти щось казав про той берег?» Він стояв, нерішучий, на лиці самі сумніви: з одного боку, ми хтіли трохи спокою, з іншого, він уже бачив безкінечні вервечки наметів, повних оголених дівчат, які пускали бісики йому, грошовитому пану. «Застиг, наче Карл Голий³⁶! Дуже дивно!» – і ми, невдоволені, почвалані назад до мотоцикла: 7:50. – «Ше один вар'янт отамо навпроти: але там ніц немає!» / Навіть вулиця виглядала соол: округло випнуте дорожнє покриття: ? : «Це все болотисті ґрунти, – пояснив він, досі не в гуморі, – з обох боків просідає, їхати ніззя!» На тому боці поїзд спритно протікав через сласне повітря і блиск полів, зрізав кут, побоюючись повороту, здивовано свиснув і розчинився у собі, тихо бурмочучи про обмеження. Еріх розвернувся на 160° на покоцаний сільській вулиці, сонце вже світило нам в обличчя, вивіска олійною фарбою «Дюммлерлогаузен», брум-брум: зупинилися: мила, досить нова будівля, велика й ошатна: «Пансіон Голькенбрінка», квіти на вікнах, садок: «Непогано ж?!» (з надією). «Я йо'о знаю, – стримано відказав Еріх, – вже якось у відряджинні ту ночував. – Сиди тут; я запитаю», – і пішов усередину. Роззирнувся: кругом селянські хати; різьблені фрази на сволоках і прізвища на кшталт Еннекінг, Шокенмьолле, Кульманн; товстий рудий пес вилетів із будинку, прямо на мене: «Хоч у хату, Теллю?!» – аж Еріх також з'явився у тих самих дверях. «Que tal, як справи?: Є кімнати? –» (Кімнати були!)

III

Одна: 6 футів на зріст; сукня-оса посмугована біло-жовтим, штахетно-худа, «так колись зображали смерть»; безкінечні руки-палиці, темні від засмаги, зіпнуті перед нею на стіл; нібито перстеник на заручини; груди, принаймні досі, помічено не було. Ніс по-шулічому стримить на ірокезькому профілі; невиразний, майже безгубий рот; скельця окулярів без оправы скакнули перед круглими очима: «Апчхи!» (це виглядало безутішно і незворушно, наче чхнула готична вежа чи телеграфний стовп). / Інша: низька і по-селянськи соковита; червонопомадний рот на жовтаво-тальковому слов'янському лиці; пальці безладно охопили чашку, світлі і вигнуті, наче стружка: з масної суміші голосних весело порскали тверді «р»: «Гм, перонья з Гляйвіца³⁷», – жваво розпізнав національність Еріх. Пекельна дівиця нахилила свій стрункий ніжик-стан, на якусь мить нас освітили її очі, пампушка щось одноманітно шепотіла; Еріху чомусь раптом спав на думку непотріб із рубрики «Верхньосілезькі любощі»: «На-шо тобі палець?: Бери краще ЙОГО!»

Усередині також було солідно; всі туалети зі зливом (та ще й журнал: професор Бааде з'ясував, що міс Лівітт помилилася щодо відстані δ =цефеїд³⁸; і я, знову порозумнішавши на один відірваний кутик, вдоволено смикнув за латунний ланцюжок). / Унизу вже готовий рекламний сніданок: картопляний салат із сосисками; справжнє масло до хліба. І кава у зернах?: Овва, ковбаса варена, копчена, кров'яна, ще й паштет! (Звісно, це спеціально для нас, чотирнадцятиденних постояльців, але ж!) «Ну, харчі тут як треба! – енергійно вирішив Еріх. – Повний пансьйон 8 марок з носа на день – – оплиш, я заплачу – (Блаженний, хто дає) – я ж і списати можу!» – довірився він мені. / Мова в Ольденбурзі як у давні часи (наближалася сім'я власників пансіону, одне весь час замінювало іншого): тут на початку слів не вимовляли «ш»! Казали або сибка, або скола, сирокій і більсе. «Колекцію пташок огледиш потім. – Ти глянь оно!» І непомітно зробив рух бровою: / : отже, погляньмо на інших літувальників: безрадінний худющий п'ятдесятирічний (проте у несподівано легковажній червоній шапочці з балабоном!); подружня пара: у нього уражена війною рука, вона – мала пістрява корова. «Не, не ті!»; / Вона справді була на диво негарна. Спочатку. Й Еріх не панькався, добираючи слова для свого шоку: «Хіба з анатомічного інтересу?» – пригнічено промимрив він і прохально зиркнув на мене. Проте я вже опанував себе і вперто наполягав на пікантності: – – гм – –: гм! Еріх баблався поглядом у своїй налитій Марисі, чисто тобі павільйон і куліси, він більше не вагався: «То ти – примару? – » – «Так, а на кого тут ще глянути?!» Вийшло так відверто, що він таки на хвилику втратив впевненість і ще раз спантеличено прицінився – –: «І скільки їй, як думаєш? – Приблизно?» Знизав плечима: «20 із хвостиком? –» (це було важко, могло бути і майже 30. Хотів би я мати випрасувані штани: хай скромне було бажання, проте і його мені доля не подарувала). «Ти в нас хоробрий, ге? Колишній унтер!» – Еріх вдоволено ратифікував розподіл сфер інтересу; він енергійно прочистив горло і взявся до справи, третій калач (козячі вихилися характерно личили до його гузна): голосна розмова з хазяйкою, теплий смішок: «О, гроші – не проблема!!» (і 1000-ваттний позирк на тамтих; обидві наші Шипшинки

тихенько турчали між собою). Допитливий старигань приніс гостьову книгу, і ми чемно заходилися її читати, професійно кидаючи довгі значущі погляди на тих, що мило шарілися і вдавали непричетних; проте це виявилось до розчарування легко: місце народження – Рибнік В. С.³⁹: «Прошу: Аннемарі Ванек: осьь тобі радіо», – Еріхові. (Отже, моє щастячко звалось Сельмою В'єнтге, нар. 1930, обидві наймані працівниці в Оснабрюці; щойно аж до фатальності чітко показала дощата спина, і на моєму обличчі, вочевидь, проступив такий сумнів, що навіть Еріх помітив і задоволено кавкнув, наче жаба.) / «Вигадані прізвища? – Ну ясно! Раптом яка залетить! Докўменти тута ніхто не просить». Тож ми залишили тільки імена; отак – – («Гей, я буду Землемір!»: «А я – Маляр!»). На цьому ми кинули книжку спокусливо розгорнутою на краю столу; встали на повен зріст, розправили плечі і т. д., наближаючись до обов'язкового *Доброго ранку*: усмішки, глибокі погляди у влучно підставлені очі: вона граційно глянула вбік, подякувала з умілою байдужістю, повз нас – – (ага, кутик ока таки здригнувся!: «Давай скорше; вони ж також на озеро!»). / «Не забудь фотик!» Проте вода із крана смакувала жахливо, як буває лише на рівнинах, відгонила болотом. «Спогади готельного умивальника». Неуникненна шафа 1890-х: «Раньше таке ти би бачив хіба у герцогів, у гарних родинах!» Вікно: вигляд на плаский дах, праворуч від нас майоріла якась фіранка, тож Еріх, старий професіонал-верхолаз, висунувся і твердим поглядом зазирнув досередини: ?, зраділо кивнув: «Отуті вони!» Повернувся: «Слухай, це ж як окремих вхід!» І заходився радісно прилаштовувати нові устілки у туфлі. (Внизу він ще й нап'явив величезного хазяйчиного капелюха з соломи, марно перестеріг: «Ти мене ще згадаєш!», і був схожий у ньому, пошарпаному і поважному, на того фермера з Коннектикута⁴⁰.)

IV

«Вас звати Сельма – я одразу зауважив!» – зізнався я. Вода, густа, наче синя тканина, пов'язкою оповивала нам стегна. «У гостьовій книзі, коли ми записувалися»; плечі також були страшенно худі. Вона безпорадно розтулила свій великий рот, пронизливо засміялася, ще більше звохріла на обличчі і довірилася озеру: «Ми також. А Ви – Йоахім, правда?!», нарешті вдоволено видихнула. Пінястий спориш хмар. Я так глибоко вдихнув, що вона прикипіла поглядом до моїх грудей, по яких могла би пройти, як по жовтому муру: «Поїдемо разом!» – заявив я, а вона кивнула боязко і палко (проте для проформи гонористо шарпнулася). Качки злітали, наче гідролітаки. Обоє без купальних шапочок. Ми дурнуvато сміялися і від бентеги гралися водою. А ще я помітив: очеретяні палички у косах; образ печальний і жорсткий; чорнуваті серповидні пливці; у лівій руці якісь водорості; ніжно-рожеві зябра за кожним вухом, наче квіти: виглядало дуже привабливо й укулеле. «Ми хочемо відпочити», – невинно поділилася вона зі мною.

Повітря було ніжне, хоч тістечка наповнюй; Дюммерські гори вкрились квітковим пилком далечіні («Гі! Ти ж раніше дивився карту! – Еріх; і невдоволено пробурчав. – От уже ж ці освічені!»); каштан замріяно хитав напудрованою перукою. – Будинки: «Ім би хварба не завадила», – виніс непідкупний вирок Еріх; тільки два заслужили на його похвалу: один сніжно-білий, а інший із силікатним склом: «Воно-то дороге, зате солідно». Криті очеретом – «Бідолашна протипожежка!» / «Слава Ісу Хрсту: куди йдеш?» – «По молоко, навіки 'мін» (двоє дітей, вочевидь біженці; я знав був одного типа, він на «Помагайбіг» відповідав ґрунтовно: «Якшо його побачу; гарний був чоловік). Так, Мюнстерланд безпросвітно католицький, що зумовлено історією (а Іммерманнів «Обергоф»⁴¹ – поганий жарт для знавця соціальних відносин. Але то інша тема). / Чайка з чорними грудьми і пір'яним чубчиком з криком дріботіла перед нами. Стара всохла бабця передибала через дорогу, зігнута, як той лук, з білими мичками на одному кінці, плачучи, заходилася вовтузитися перед розп'яттям: «Вона ж також може голосувати, її голос важить так само, як і, приміром, Олленгауерів»⁴²; і це правильно?!» – «Аденауер сказав би „Так“» (але давайте чесно: загальне і рівне виборче право – дурниця: кожен мав би принаймні скласти іспит з географії-історії; а з 65 років право голосу, активне чи пасивне, взагалі скасувати!). / Вітер дзизкучо скакав вздовж розкішного тополиного шосе і пихатився гримасами з пилуки. Моторолер: «А нічогенький так на вигляд, га?» Перед турбазою закрокувалося бадьоро, у скаутських капелюхах: хахаха: і християни вміють радіти! / На озері: спочатку пекарня (також морозиво і шипучки); вже видно було білі корали хмар; молодики прибирали всіляких героїчних поз – перед неповнолітніми коханками; старі трясли жирними пузами; вусаті матрони тупали кеглеподібними ногами – але небагато, може, з десяток, із них шестеро під парасольками у пляжному кафе «Шомакер мол.» Я: «Ну шо, можна жити»; Еріх: «Нічо не ворущиця!» / «Давай-давай: песети на стіл»: 20 марок за човен на тиждень, Еріх пильно його обдивився: ?! –: «Ми з тобов станем, як рідні!» – хоробро проголосив він. Потім Еріх, який зовсім не вмів плавати, заходився стурбовано вивчати карту при вході: «Небезпечна глибина!», заповідник, особливо червоні прямокутники:

«Осьо! На, глянь – тута вибрали землю на греблю, глибина 5 метрів: диви мені!» (І ще стурбованіше: «Дуже дивно!»; мені справді довелося підійти і серйозно запам'ятати місця; саме тому, що він не просив!) / Каяк: білий, із хвацькою крейдяно-молочною кормою; всередині червонястий; спинки сидінь знімаються; дерев'яні, спортивно-жорсткі лавки («Завтра я подушку прихоплю!»). / «Але дивні ці ситникові острівці»⁴³, ге?!» Латаття біле і жовте. «Поворонити цівку, щоб не блищала!» – додав він, старий фронтовик, і ще нижче обтягнув плавки, мабуть, щоб не припустити жодних сумнівів у своїй чоловічій статі. «Гля, гля!»: реактивний винищувач завивав, випереджаючи власний гуркіт: переляканий качиний скрик, ситник гойднувся – і тонка шийка разом з яскравою голівкою а-ля гарсон сховалася під воду: норець!: «Ти бачив?!» / «Де?!»; зойк над водою: «Оно вони! –». Аж раптом – – спочатку я заспокійливо прикрикнув і простягнув руки, човновий раб: !, !, ! / «Аннемі недобре!» – її очі перелякано метушилися на худому вченому лиці – : – ррраз, і я вже стояв поряд у воді, забираючи в неї тремтячу товстулю: «Тримайте човен. –: Еріх!» Він без підказки підхопив її під пухкі руки, а я, головнокомандувач, у кожній долоні по буйній сідниці (вітаю, Еріху), з натугою піднімав їх угору! – :! Сельма закинула гладкі подружчині ляжки на край човна і взялася мені допомагати (наші плечі відчутно вперлися одне в одне): «Еріх, їдь назад і доправ сюди ще один човен! Avanti, гайда!» / Ми дружно повернулися спинами до сонця (стоячи у воді, а вода хлюпотіла), і клопштоківське ім'я⁴⁴ їй аж ніяк не пасувало. «Скільки Ви тут?» – Та вже 8 днів. «А коли їдете?» – У п'ятницю зранку. «Ах!!: То в нас так мало часу!» (З жалем «Так!» і погляд.) «Не думаю, – похмуро відказала вона, – я ж на вигляд – як та сова?» – розпачливо чекаючи на заперечення, без надії, з незграбно скривленим ротом і яловим поглядом. Я під водою взяв її за руки і заборонив порухом голови: більше жодного слова супроти. «Покахонтас», – промовив я тихо (вона недовірко-зачудовано дослухалася до невідомих звуків⁴⁵; тихенько пояснив). / Ми пливли здебільшого боком: ноги ножицями, стопи-пливці, руки бовтають невлад (проте хтось завжди попереду, щоб підхльоскувати): «Може, вже повернемося?» / Я у човні, вона у воді (ще боїться?): «Аскікиавитримаю?!» –

мушу дивитися на годинник: вона хоробро занурила голову у воду (під чорним гострим дашком із ситника), ноги наполовину метлялися у повітрі, ще трохи – – пирхнула, як річковий коник, пропищала : «Ну?!» – власне, 27 секунд, кавалер ще 5 подарує: «32!» – кивнув, здивовано визнаючи (а вона зраділа, глибоко і з насолодою дихала і вже роззиралася за новою пригодою: є: я маю буксирувати її човном!). / «Не диви на мою спину!: У мене всюди кістки стирчать!» І благально: «Я хочу позаду!» (бурмотіла і далі, але це вже ні – старий закон човнярів!). / Ніжні тонкі ноги; карк чудесно свіжо виголено; гарненький хлопчик (якби ж то ще її лице було трохи видно!). З борту розглядаю Еріхів човен: вони, сміючись, щойно зникли десь ліворуч: «Вилазьте! Час крему». Вона боязко тицьнула кінчиком пальця з довгим нігтиком у мою синю бляшанку «Нівеї», натерла собі ліве передпліччя і сіла ні в тих ні в сих. «Та ж більше!» / На тобі: «Зараз я буду гребти!» – «Хвилинку!»: я глибше заліг в укриття – отак! –: тепер вона могла виробляти свої дивні піруети за бортом, дворучником (і ми справді повільно попливли повз очеретяні лаштунки, еррої сі muove!⁴⁶). / Качка з двома каченятами: вона застигла, руки на веслі, виразно задригала плечима: тиххо!: нас безгучно підносило ближче – – посвист: усі водночас сховалися під воду. Її руки і знаряддя повільно лягли на борти; видих пошепки: «Ох, які ж гарноююсінкі!» / Іноді ми стукалися веслами, вона оберталась до мене зі зніченим сміхом і гребла ще гарячковіше, доки я нарешті її не вмовив і не припасував інструмент на лівій кормі. / Спалахом різонув крик хижого птаха: він кігтями і зубами ударив по стільниці води. «Зубами –?» – здивовано кинула вона. А той знову десь високо закладав корсарські віражі; спостерігаючи, я сердито відмахнувся від непоетичної; проте потім додав: «Ну, у деяких пташок є зуби». – «Деяких –?» – повторила жорстко і недовірливо (вона мене ще так мало знала, і не хотілося читати лекцію, тому я резюмував: «Так. Деяких»).

V

Луг голосів (над ним трикратне мукання вчительок, а-ля «Якщо в когось іще є запитання»): «...а це бекас. Або ще кажуть баранчик: бо він бекає»: старий Голькенбрінк із дубчиком у жорсткій руці; блаженні майструвальники, бо вони – – ну, бо ж стануть блаженними! Спереду несміливо піднялася прозора ручка, схожа на веретено, від збудження заторгалася, розчепіривши пальці: «Земляна качка!» – «Правильно!» Хлопчики, всуціль круглоголові, із безцільно довгими ногами. Дівчатка нявчали від задоволення, та ще ці їхні тонкі бавовняні сукенки, шьопфлігааген⁴⁷, уся тобі колекція. Журавлі, чаплі, орлани. Волосся від білого до чорного, є навіть рідкісний пісочний і рудий. Загін ворон і галок. («Може, ми би вже шось на зуб кинули?!» – Еріх; проте хазяйка, з пуком ножів у руках, тільки відсторонено показала на останній автобус): ціла зграя апетитних п'ятнадцятилітніх, більшість одразу ж виходила назад. Усі відтінки м'яса: від прищавого вапна до мармурового холодцю; груди for beginners, гарненько паніровані засмагою дюммерського піску⁴⁸: «Hi. –: Hi – –: Також ні! – –: Крячок!!» (Спокушання неповнолітніх: обтяжливі обставини: нічний час (чому так?); введення в оману; неправдиве вказування імені й місця проживання, ага; втеча; рецидив; групові дії від трьох осіб і більше, тут я запнувся; використання знаряддя...?? – Тільки тоді я добрав, що це розділ розкрадання лісоматеріалів, і розчаровано поставив томик назад: чорт ногу зломить у цьому кримінальному кодексі!) Нарешті чергові мухи позаводили свої двигуни.

«На обід сьодні цвіт-нна капуста!» – сяючи, проголосила Аннемі, і навіть моє морське диво задоволено прислухалося, склало долоні червоним наметом і зробило кілька вишуканих рухів: прозорі золоті ниточки тягнулися за підкрученими раковинами вух, на перенісці широке золоте сидло. / Потім підїхали три автобуси зі школярами, і нам довелося чекати на їжу. Еріх покірно запропонував сигарети, старі-добрі «Фох»⁴⁹: спочатку своїй царівні; Сельма також взяла, щоб не відстати в елегантності; вони граційно давилися димом і робили відповідні міни світських левиць. «Та ну!» – він зацікавлено прислухався: «Слухай: мій батько, він божеволів від пташок: ще робітником спеціально купив собі бінокля, щоб їх розглядати!» У кутку сервант із начинням кам'яної доби. / «І чого вчителі тепер здаюцца такими тупими?» – «Тому що тепер ти бачиш наскрізь їхнє формалістичне і зарозуміле єство». / Дружина податкового інспектора напроти нас хапливо і незграбно перехрестилася разів десять, вуграстий поморщений лоб, сукня апоплексично-синя (ще й цямає так, що боже збав! Еріх, крізь свій картопляний кнедлик: «І що, тепер їй смакує краще?»). / Старий Голькенбрінк, за 70, досі з указкою в руці: Так, це є Дюммер, і рівень води не змінився; так, можна перейти поперек: «ми це якось робили: двома човнами поряд». А взимку він замерзає: «То що, писати мемуари?» (це я запропонував): «О, а чом би й ні – ха: дайте мені 14 днів!» – «Скажіть краще: стільки ж місяців, це буде ближче до реальності!»; він недовіжливо здивувався, сповнений старечого нетерпіння. – Погода?: «О ні! Сьодні зранку се ніякого туману н'було: с-сось тут не так!» – і з осудом похитав головою. «Чекайте, може, він іще з'явиться», – сказав я, люб'язно і легковажно; проте він невітс-но і пронизливо зиркнув на мене: цим мене більше не проймеш, старенький! Хто так серйозно ставиться до свого гівенця – може мене хіба розвеселити! / «Ми би вже також прилягли», – поділилася Аннемі. «Ну, то гайда: бігом у ліжечка!» / Нагорі придивився до себе у дзеркалі: скривив рота, зморщив носа, безпорадно вищирив кутні зуби (на обкладинці однієї книжки, позаду: 12 облич, вирізаних поетом). Ще раз: Ні!: не буде баба дівкою! Неголений, непостійний, непрасований, некерований: а яким парубком я був у 18, стійки на руках та експресіонізм, у тілі

вогонь і спів (тепер: самі проточини: «Гей, Еріху!» – «Гм?!» – «А ти не почувашся старим, Еріху?» – «Не». Він вирізав велетенські сходишки у хлібині, їв по-військовому швидко: ананас, кільця ковбаси, сир; довірливо: «Знаїш, якщо в дитинстві довелось голодувати, а потім іще: то жереш, як тварюка!»). / Не подушка, а знахідка: я довго і сонно стояв на ліжку перед сорочкою (обожеміїні: *th' other way round*⁵⁰; час мені уже спати!). Він також вкладав свою багатомудру голову; ми повернулись один до одного смугастими спинами, звісно, Еріх мусив голосно пропердіти: «Обережно, ворог слухає!»⁵¹ (і з нього гриміло, безкінечно, наче мокрий ланцюг). – «А в китів бувають бздини?» (із простецьким інтересом Гаргантюа до фізичних виправ). «Хто б говорив!» – відбив я; він втішено загиготів. (Між нами: я не знаю, чи риби взагалі... У Брема про таке, звісно, не написано; тре запитати спеціаліста. – Але картина вражала похмурістю: на 1000-метровій глибині синьо-безчуттєвий велетень, і пердюх з кімнату завбільшки, що спливає нагору!) / Від склянки для зубної щітки ішов легенький гул, дзизкуче згасання, від глека з водою йому неохоче відповіла інша завада: мухи. (Мікс снів у придане.) / Скошені вітром хмари? Задуха? (Отож ще раз відлити; помити руки; набрати свіжої води.) Обережно, дерева подавали одне одному знаки сірим віттям, та ще й це жовте саяво над горизонтом: «Ну що? Ризикнемо, фройляйн В'єнтге?!»

VI

У свинцевому небесному колізеї (по боках якого всюди розходилися золоті тріщини): на ніжно-зелених дольках луку сопли селяни, заганяли вилка у сипку отаву, з натугою закидали її за високі брилі, нервово і широконого, як їхні темно-гніді коні: рум-рум-рум-пум! Ми пригинаємося від ударів вітру по карку, біля ніг вимпели пилу. Поряд у Сельминії блузці почалася бахмата боротьба; спідниця зашмигнула ззаду їй між ноги, чарівно проступили рубці буревійного задка; волосся впало на обличчя і також намагалось майоріти на вітрі. Теремтемтем!: тополі стали світло-сірі і тремтіли всім тілом. До нас приторохтіла грабарка на гофрованих пилом колесах: «Пробіжимося?» – її литки кольору сепії одразу вкрилися міцними жилами; схиливши корпус, вона залопотіла попереду, і я мусив постаратися, аби не відстати: «Тільки до рогу – під дерево!» І це ще не все: молочні бідончики також валялися під ампутованим Христом⁵², швиденько далі, і справді біля пансіону на руку їй заледве впали 2 краплі: «Божежмій!» Різкі пориви у пронизливій темряві, всі квіти попадали на поскручувані голівки. Вода ринула з жолобів, срібні голки відскакували від бруківки на півметра вгору: «Божебоже!!»

Коні паслися під неспокійними хвостами, селянки котили на велосипедах у накрохмалених широкополих капелюхах, а мене утяв гедзь: бац! м'яко впав долу: «От же скотина!» Листя безживно звисало з гілок, наче старі гірлянди; на одній спалахнуло жовтим, ми застигли, скрипучий високий голос прокричав про близьку блискавицю, розвернувся і знову зник у задушливому верхньому світі:?? – «Вивільга. Рідко побачиш!» / Кропива: могла б рости точнісінько так само, але за крок далі від неї. Вона гордовито роззирнулася: ?! Ми, хоробрі, винагородили одне одного поглядом. / Наш човен: С5: «І викиньте бляшанку – вичерпувати воду!» – «Пррравильно: все, за що зранку заплатив пан з рудим чубом!» Хвилі високо билися об деревину, дурнувато, наче маленькі сірі коти. «Усі школярі також тут!» / Геть звідсіля. Ще далі. (Повернути з-під вітру до останнього очеретяного острівця: отак!) Потім сповзти у воду (я хоробро стрибнув); ми кружляли навколо порожньої шкаралупки, надійно її охороняючи. – «Подивимось, наскільки він нас підпустить» – норець, і ми стали безгучно підбиратися, 50 метрів, 30, двадцять – ну – -: і тут він зірвався з голосним кряканням; вона, затамувавши подих: «Було б сфотати!» / Я підійшов до неї спереду і потягнув на течію (на тому боці від причалу якраз збиралися відпливати дітлахи): «Покахонтас!» Вона швидко зрозуміла, трохи повагалася – – –, на диво лукаво дала знак – ! – (а потім ми пірнули і вперше поцілувалися під водою: «Гайда у човен»). / Сонце таврувало наші стегна багряним (аж волосинки на моїй шкірі виглядали білястими). Проте: волохаті небесні старигані недбало повикладалися на горизонті й монохромно ремигали. Таки дивно. –: «Стій!!»; джміль безпорадно бовтався у воді, ніжки слабли; вона дбайливо «врятувала» його і посадила спереду на деревину: «Нехай просохне!» / «Нахили до мене голову!» – вона скорилася надміру похапливо, робила все неправильно, зіштовхнула у воду весло і довго пролазила; аж поки вляглася переді мною на спину, важкою головою на моїх синіх плавках. Пестити руки, цілувати очі (але вони одразу налякано відкрилися, з підозрою, чи усе добре), перебирати волосся, «Я ж тебе геть намочу», і лягла скронею на щось твердіше (очі одразу заплющились!), приглушено задрижала: : наші губи зливалися, поки ми мало не знепритомніли. /

В'юни непокоїлися: «Давай виїдемо ще раз, далеко-далеко!» / «Чуууууен!!» – дитячий крик, незліченні ручки загребли воду; в одного з човнярів з голови злетіла модна біла панамка, від сорому він заревів. Хмари на південному сході буркали і несамохіть впиралися супроти вітру, котрий штовхав їх у спину. Вода посіріла. «Їдьмо краще додому». – «Ну, ще троооошечки!» (Проте стерновий уже почав роззиратися і тихенько пройшов до такелажу: вуркіт хмарного чану позад нас трохи наблизився: очерети взялися за мітелки і повели танок при самому човні: «Ні-ні, давай з нами!») / Дерева сигналили одне одному і перемовлялися знаками, наче хотіли розчинитися у пилюці, вітер гоцав прямовисно донизу, а кущі розметляно джазували у своїх кам'яних закапелках. Неоковирний лантух хмар волікся поперек неба, розривався дедалі більше, так, що з грубого джуту порскали нитки і вилітали латунні бляшки: «А тепер бігом!»

VII

Світ знаків.: піщаний камінь місяця; однакові трикутники дахів; тисячоніжно крокувала алея; ліхтарі потьмарювали чистоту ночі; сюрчали коники; за нами знову почав лаятися собака. Аннемі співала, своїми великими м'якими лінивими губами, розв'язну арифметику: 1 травнева ніч, 2 гітари у морі, 3 мушкетери⁵³; і джазове створіння під сурдинку зникло у невпинній темряві, прямо перед нами, під руку з Еріхом. Світ знаків: наші окулярні скельця схилились одне до одного, її дзьобоніс стримів, долоні мандрували по мені (а місяць плив, наче судно-брандер між небесних фрегатів), її зуби досі міцно стиснуті: – а потім ми знову побрели повз білі конуси. Назад. Чорношкірі будинки; повз нас пробубніло авто; «Ти бачила там червону змію із хмар?»

«О, знову шось гарррне: такі маленькі мисочки, для бутербродів: салааат!» – від задоволення її блискучі очі переливалися; Аннемі щойно вколола палець на нозі і з гортанним зойканням вхопилася за нього: ! . Я запропонував випробування за старим Салічним законом⁵⁴: якщо зламана кістка важлива, значить, коли запустити нею через Геерштрассе об щит, вона дасть лункий звук; проте вся компанія обурено відкинула цю ідею. У пориві мстивості я підслухав, як вона тихенько сказала до Еріха: «Та ж Сельма заручена! колись успадкує 30 моргів землі⁵⁵, ото 'нспектор і пррроявив хоробрість», – і зловтишно засміялася. / «О : : справжнє північне сяйво?!» – Сельма шанобливо; проте ми лише понуро похитали головами: Якби за кожне сяйво нам давали по марці, гей, то ми б тут ще 14 днів пожили! (На hors d'œuvre⁵⁶ нам дісталися прилягтинагорубігом і холодні ноги: «Та відчепіця зі своїм північним сяйвом!»; ми сердито пили пиво і грізно хмурили брови: *мі* спогади⁵⁷ могли б і не приходити! Але ми таки пройдемося, еге ж!) / «Дюммер відс-товхує грози, – ваговито повчав старий, – вони майже всі обходять його лівим чи правим боком!» (А Телль хапав дрижаки від далеких спалахів у небі: «Просто він родивсь у Хамбурзі. У бомбові ночі: ниможе відвикнути!» Отже, і тварини!) / Вона заклала руки за голову і влаштувала з ліків розкішно великий чернечий чепець. / «Чого „Покахонтас“??» – «Індіанська принцеса!» Так недбало; товстунка одразу взялася заздрісними складками, зашепотіла до Еріха, й обоє гучно зареготіли примруженими очницями: «Та хвате тобі, – добрецьки вирішив він, – нам і з „Аннемі“ добре, ге?» – заспокійливо поклав руку на квітчастий жир у неї на спині, я з відсутнім виглядом спостерігав, як вони, такі вправні, зазирали одне одному в очі; ми трохи відстали, я обійняв її, розчервонілу і духмяну, пропахлу рипливим вечором і мокрою глибокою землею, корінцями і зеленню до супу; десь далеко скиглила циркулярка, і ми багато разів задихнулися, поки вона не врятувалася на світло. / «Ааах!!» – вона таки першою уздріла лелече гніздо на гребені даху: нерухомий силует-чорногуз, на одній нозі, я конче мусив дочекатися, щоб він задумливо заклекотав: «Уяви собі: 2 молодих минулого року влетіли у лінію електропередачі – намертво!!» – і благала про співчуття. (На дереві папірчик, Еріх, вічний бізнесмен, його прочитав: чом би

я мав бути розумнішим? «Продаж лошат у барона Фрідаґа» – і завше неправильно!). / У пансіоні спочатку вечірні новини (з безкоштовними коментарями від Еріха): американці і далі невимушено готували блок, з іншого боку західні союзники гадали, що може значити остання нота з Москви: «Таж ясно, як день: ЄЗС чи возз'єднання⁵⁸; ні то, ні то не буде!» Теодор Бланк відкривав таємні подробиці, захопивлі внутрішні деталі бравової нової армії⁵⁹: «Не дай німцю нагайки до заду, то він ніц толково не зробить, казав мій батько!» Передвиборче баблання: один тобі тицяє бога; другий обережненько тулить свастику; третій вихваляє Росію: «Ну звісно, профспілки за СДП: а шо їм, за Круппа⁶⁰ бути?!» Німецький євангелістський церковний день⁶¹ (моя черга спохмурніти); знов показували «веселі» воєнні жарти: наймит у корчмі співає визвольну пісню: «Гей, Росія нам допоможе!»⁶² (О, Еріх: Не мрійте! А якшо і так: чи ж не печально, шо ми самі цього не лякаємось?) (Потім ще й спортивні новини; велемовні оцінки, хто найшвидше скотиться на той бік гори, чи щось подібне; бійся правил і не роби нічого⁶³.) / Але Еріха вже понесло: хазяйка йшла, король гукав⁶⁴: – (Аннемі, сяючи у передчутті ласунку, урвала собі позолочений корок від шампанського: демонструвати; у магазині він може випадково випасти з сумочки, перед заздрісними колегами: отак ми жили у відпустці! – Дурепа. «Ну що?: По сочку, ге?!» / Плутанина: «200 років, глянь: факт!» Вона так розпалася, що почала показувати рукою: діставала далеко, й Аннемі обурено відштовхнула її від свого носа: «Ах, пробач». Я взяв найстарішу – «Ганноверську таблицю рангів і статків» року 1839. «То що, мені?: ще можна...» – «Ні, ти глянь!»; розгорнув:...,: сторінка 386: справді: Й. Г. В'єнтґе, писар і возний при Оснабрюцькій консисторії! (Отже, решті 80 рокам також можна вірити!) Вона засміялася незграбно (проте милим сміхом!!!). «Мої прредки», – аристократично завела Аннемі, проте Еріх, позіхаючи, замахав рукою: «Міцні до випивки й ліниві до роботи, знаю, знаю. І завше охочі „до лю-бо-фі“!» Ми люб'язно засміялися: Сельма по-товариськи простодушно, Аннемі лукаво і по-селянському хтиво, ladies first⁶⁵, потім я – весело і незгодно, Еріх (як ініціатор) ляскливо й гиденько. / Землемір? Звісно. «Спеціаліст із карт: Пруські подвійні!»⁶⁶ – докинув Еріх, пристойно і не без гумору; проте я з готовністю

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.